

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Cisterciácké kláštery v jižních Čechách

Zlatá Koruna a Vyšší Brod

Magdalena Soukupová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Cisterciácké kláštery v jižních Čechách

Zlatá Koruna a Vyšší Brod

Magdalena Soukupová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, Csc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Velmi děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za příkladné vedení práce a užitečné rady. Dále děkuji Mgr. Jánu Trnkovi za ochotu a čas, který mi věnoval při mém bádání ve Zlaté Koruně. Také děkuji Mgr. Robertovi Kostěncovi za korekturu práce a hlavně celé rodině, která mi byla velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	1
Cisterciácký řád	3
Počátky řádu	3
Bernard z Clairvaux.....	5
Charta caritatis, Consuetudines, Liberlli defitionum.....	6
Spiritualita a život cisterciáků	8
Cisterciáci a Evropa.....	12
Počátky cisterciáckého řádu v Čechách	13
Cisterciácký klášter Zlatá Koruna.....	16
Vznik kláštera	16
Dějiny zlatokorunského kláštera do husitských válek	18
Zlatá Koruna v područí husitských válek.....	20
Klášter po roce 1420 do třicetileté války.....	22
Svatá Koruna za třicetileté války a její důsledky	23
Klášter za působení opata Bohumíra Bylanského a založení zlatokorunské školy...	25
Zlatokorunská škola	26
Josefínské reformy a zrušení svatokorunského kláštera.....	28
Klášter a jeho industrializace.....	30
20. století a současnost	31
Klášter Vyšší Brod.....	36
Vznik kláštera	36
Dějiny vyšebrodské kláštera do husitských válek.....	38
Vyšší Brod v době husitských válek	41
Konec husitských válek a doba do třicetileté války	42
Třicetiletá válka a klášter ve Vyšším Brodě.....	44
18. století	47
Vědecký rozkvět kláštera v 19. století.....	48
Vyšebrodský klášter a dvě světové války.....	49
Tecelin Jaksch a Hitlerova sbírka v Čechách	50
Obnovení kláštera	53
Závěr	56
Seznam použité literatury a pramenů.....	59
Resumé.....	64
Příloha č. 1	65
Příloha č. 2	71

Úvod

Cílem této diplomové práce je představit cisterciácké kláštery v jižních Čechách v jednotlivých historických epochách. V této práci se budu zabývat otázkou, proč tyto kláštery nepotkal stejný osud, ačkoliv se jednalo o instituce téhož řádu. Téma diplomové práce jsem si vybrala především kvůli cisterciácké spiritualitě, která hlásí návrat k chudobě, duchovní očistě a k lásce, neboť s ohlednutím na současnost je patrné, že tyto aspekty v životě dnešního člověka chybí. Také jsem si toto téma vybrala, protože v jižních Čechách žiji a jsem v kontaktu s Mgr. Jánem Trnkou, který je expertem na monasteriologická bádání a velice mi pomohl při zpracování této práce.

Celá práce je rozdělena do 3 částí. V první části se budu zabývat obecně cisterciáckým řádem a jeho spiritualitou. Také zde vyzdvihnu významné osobnosti tohoto řádu, kterými byl například Robert z Molesme, Bernard z Clairvaux, či Štěpán Harding. Dále se v práci pokusím ukázat, jak vypadá takový den cisterciáckého řeholníka. Zabývat se též budu otázkou, proč byl cisterciácký řád tak velmi oblíbený a rychle se šířil celou Evropou. V návaznosti na šíření tohoto řádu popíšu příchod cisterciáků do Čech. V této pasáži se postupně zaměřím na kláštery cisterciáků na našem území od jejich prvopočátků.

Druhá a třetí část této práce bude pojednávat o jihočeských cisterciáckých kláštorech, jimiž jsou Zlatá Koruna a Vyšší Brod. Práce se zaměří na historické epochy obou těchto klášterů a události, které hrály důležitou roli pro existenci Zlaté Koruny a Vyššího Brodu. Nejprve se budu zabývat Zlatou Korunou, která podle mě měla bohatší historii a celkově mi přirostla více k srdci, než Vyšší Brod.

Na počátku práce se budu zabývat vznikem klášterů a důvodem, proč byly postaveny na daném místě a jakou roli hráli v dějinách klášterů jejich fundátoři. Také zde vyvstane otázka, zda nehrálo roli věno při jejich dalším působení. V návaznosti na tuto situaci představím kláštery za dob husitských, třicetileté války, sekularizace atd., které představovaly pro kláštery chmurné časy. Vyzdvihnu ale i okamžiky, za kterých se kláštery těšily velké slávy. Práce také představí nejvýznamnější opaty klášterů, kteří se snažili o zlepšení nejen vnitřních poměrů v klášteře, ale zároveň i vnějších, příkladem jsou značné rekonstrukce, či výstavba nových budov. Jelikož kláštery představovaly centra vzdělanosti a kultury, budou v této práci zmíněny školy či instituce, které působily v kláštorech, či řeholníci, kteří se

zasloužili o rozvoj věd a literární činnosti ve Zlaté Koruně a Vyšším Brodu. Také zde budou popsány skvostné umělecké a architektonické památky jako je Závišův kříž, Zlatokorunská madona, či obrazový cyklus Mistra Vyšebrodského oltáře. V neposlední řadě se pokusím popsat oba kláštery v současnosti a k jakým účelům dnes slouží. Pro dokonalejší představu bude velmi důležitá příloha této práce, kterou se jako autorka práce pokusím vytvořit. Za tímto účelem plánuji návštěvu Zlaté Koruny a Vyššího Brodu.

Pro zpracování této práce bude využito odborných knih, jak z oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně, tak z Vědecké knihovny v Českých Budějovicích. K získání potřebné literatury využiji fondy Studijní a vědecké knihovny v Plzni a NPÚ v Českých Budějovicích.

Cisterciácký řád

Počátky řádu

Na počátku 11. století vznikla řada reformních hnutí proti církvi, neboť západní křesťanství opouští evangelní ideál (především ideál chudoby a solidarity s chudými) a začíná se přizpůsobovat světské moci. V důsledku těchto změn vznikají obrodné síly, které se snaží zachovat původní ideál mnišství. Díky této nastolené situaci vzniká jako revolta proti nedodržování řehole cisterciácký řád.¹

Závazným zákoníkem koncem 10. a počátkem 11. století pro západní církve se stala řehole sv. Benedikta. Základem Benediktovy řehole bylo zachování evangelních rad chudoby, čistoty a poslušnosti. Mniši se zavazovali k dodržování těchto rad prostřednictvím slibu. Díky těmto aspektům a touze učit se, se z klášterů stala centra vzdělanosti, nositelé kultury a politické moci.² To byl však kámen úrazu, neboť ve skrytém souboji o moc, který tu stále byl, si mniši začali přivlastňovat některé zvyky světské moci. Také začali svou roli brát pouze jako „duchovní“ úlohu. Snažili se žít odloučení od světské reality a věnovali se pouze modlení, to však nebylo v souladu s řeholí sv. Benedikta, neboť hlavní heslo znělo „*Ora et labora*“, tedy „*Modli se a pracuj*“. Francký majordomus Karel Martel usiloval o domestikování západního mnišství politickou mocí a sekularizací majetku církve. Jeho nástupce Karel Veliký v jeho plánech pokračoval. Kláštery se tak staly základnami pro světské hodnostáře.³

Jednu z prvních reforem takto zdecimovaného západního mnišství panovníkem provedl Benedikt z Aniane, který v malém klášteře zavedl opětovné a přísné dodržování řehole.⁴ Na tohoto mnicha navázalo velmi významné hnutí z Clunyjského kláštera, založeného roku 910 v Burgundsku ve Francii. Clunyjský klášter obnovil přísnou řeholi sv. Benedikta a osvobodil domestikované kláštery od vlivu feudálů. Postupem času se toto hnutí v Evropě rozšířilo až na 2000 klášterů. Díky bojům o investituru a křížovým výpravám se mu však nepodařilo zachovat přísnou řeholi a došlo k opětovnému úpadku ideálu mnišství. Díky vnější pompéznosti se zapomínalo na vnitřní náplň. Vzdělanost klesala, přílišné bohatství

¹ VENTURA, Václav. *Cisterciácká spiritualita*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference vydané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze, s. 11.

² HLADÍK, Dušan. *Porta Coeli*, s. 28.

³ VENTURA, Václav. *Cisterciácká spiritualita*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference vydané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze, s. 12.

⁴ Tamtéž.

klášterů vedlo k pyšnosti a marnivosti.⁵ Tento stav vyvolal opětovnou snahu po mnišské obrodě. Právě tato snaha o oduševnělost, činorodost, rozhodnost, mlčenlivost, pracovitost vedla ke vzniku cisterciáckého hnutí.⁶

Podnět k založení nového hnutí dal benediktinský opat Robert z Molesme, jehož záměrem bylo žít takovým způsobem života, jak tomu přikazuje řehole. Klášter v Molesme se snažil vymanit ze zvyklostí Clunyjského kláštera. Z malého kláštera se postupem času stal klášter s dceřinými fundacemi. Původní záměr však již nebylo možné udržet, neboť vzrůstaly nepokoje. Členové, především veteráni, lpěli na přísných zásadách, stěžovali si na rozměňování řehole (různá interpretace).⁷ Problémem však nebylo doslovné porušování řehole, ale touha po návratu k institucionální chudobě, která měla být vyjádřena fyzickou prací, neboť nebylo nikde psáno, že by sv. Benedikt vlastnil nějaký majetek. Díky těmto problémům se rozhodlo dvacet mnichů (jmenovitě Alberic- Aubry, Štěpán Harding, Odon, Jan, Petr, Lestald a jiní)⁸ v čele s opatem Robertem z Molesme odejít asi 60 km na jih, na místo zvané Cîteaux, které mnichům daroval vikomt z Beaune. Zde chtěli žít jako chudí bojovníci Kristovi s chudým Kristem (*cum paupere Christo pauperes*).⁹ Na tomto místě 21. března roku 1098 se opat Robert společně s mnichy usidluje a zakládá cisterciácký řád.¹⁰

Cisterciácký řád získal své jméno podle této krajiny vzdálené 20 km od Dijonu, která se nazývala *Cis tertium lapidem mil (I)iarium* (tj. před třetím kamenným milníkem) a to díky milníku staré římské cesty, kterou postavil Marcus Vipsanius Agrippa mezi tábory u Dijonu a Chalon-sur-Saone. Jiná verze naznačuje, že se mohlo toto místo označovat podle terénu, kde močálová voda vytvořila nádrže - cisterny (*cistels*).¹¹

Zanedlouho, díky své pracovitosti a zručnosti, mniši zakládají u kapličky Panny Marie klášter, který nazvaly Cistercium (francouzsky Cîteaux). Právě panna Marie se následně na to stala patronkou celého řádu, a proto jí cisterciáci zasvětili všechny jejich kláštery.¹²

⁵ HLADÍK, Dušan. *Porta Coeli*, s. 28.

⁶ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 7.

⁷ LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 172.

⁸ HARDING, Štěpán. Exordium Parvum. In: Dokumenty [online], s. 4 [cit. 28. 2. 2017] Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Exordium-Parvum.pdf

⁹ HARDING, Štěpán. Exordium Parvum. In: Dokumenty [online], s. 20 [cit. 28. 2. 2017] Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Exordium-Parvum.pdf

¹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 158.

¹¹ Tamtéž.

¹² KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 8.

V klášteře se následně formovaly nové zásady hnutí, příkladem může být stanova opata Albericha, kde přikazuje mnichům manuální práci a důsledné zachování řehole. Též opat Alberich dosáhl u papeže Paschala III. ochrany a schválení nového kláštera a jeho přísné řehole (19. 10. 1100). Tato řehole spočívala v odříkání v samotě, tělesné práci, odnímání renty, přijímání výhradně rostlinné potravy. Přísná řehole a špatné podmínky odrazovaly nové kandidáty. Také se na rozvoji řádu podepsala malárie, kvůli které v klášteře zůstává pouze 6 mnichů. Zázrak přišel v dubnu roku 1112 v podobě mladého Bernarda.¹³

Bernard z Clairvaux

Bernard z Clairvaux byl jedním z nevýznamnějších představitelů cisterciáckého řádu. Narodil se roku 1090 ve Fontaines-les-Dijon šlechtické rodině. Studoval u kanovníků v St. Vorles. Po smrti své matky, která ho velmi citově zasáhla, se rozhodl společně se svými bratry, otcem a dalšími šlechtickými mladíky opustit rodný dům v Chatillonu a vstoupil do kláštera v Citeaux. Jak již bylo řečeno, roku 1112 Bernard zachránil celý cisterciácký řád, když s rodinou nahradil místa zesnulých řeholníků. Bernarda následně na to následovala řada nadšenců hlavně díky Bernardovi, který ho propagoval. Žítí v cisterciáckém rouchu se tak stalo velmi prestižní. Díky značnému růstu řeholníků došlo ke vzniku nových klášterů, jejichž vzorem byl klášter v Citeaux. Rok po příchodu Bernarda vzniká klášter v La Ferté (1113), dalšího roku klášter v Pontigny a v roce 1115 kláštery v Clairvaux a Morimond. Mateřský klášter Citeaux a tyto čtyři zmíněné kláštery se staly základnou celého řádu.¹⁴

Bernard se o 3 roky později stává opatem kláštera v Clairvaux, kde působil až do své smrti (1153). Opat z Clairvaux se pohyboval nejen na církevní půdě, ale i politické. V době, kdy probíhalo papežské schizma, se tento muž připojil k Inocenci II. a agitoval pro něj po celé Evropě. Po smrti protipapeže Anakleta II. se stává protipapežem Řehoř Conti jako Viktor IV. a podřizuje se Inocenci II.. V důsledku těchto událostí je následně schizma odstraněno.¹⁵ Velmi významným pro cisterciácký řád byl Bernard především díky střídmosti v uměleckém ztvárnění klášterů a zvláštní úctě k Panně Marii. Zaslouhou Bernarda z Clairvaux

¹³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 158.

¹⁴ POISL, Miloslav. *Bernard z Clairvaux 1090 -1153*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 13.

¹⁵ KAMENÍK, Milan. *Burgundsko/ kraj mnichů*, s. 286.

v klášterech nenalezneme figurální obrazy, sochy (výjimka dřevěné krucifixy), perly, zlato, stříbro, to všechno bylo zakázáno.¹⁶

Druhým přísně dodržovaným atributem Bernarda je úcta k Panně Marii. Jak již bylo zmíněno, všechny cisterciácké kláštery jsou zasvěceny Panně Marii. Tento fakt též ukazuje rozdílnost cisterciáckého řádu od benediktinů.

Charta caritatis, Consuetudines, Liberli defitionum

Velmi významným dokumentem, který vytvořil Bernard společně se Štěpánem Hardingem (stal se opatem po Alberichovi), byla *Charta caritatis* – Listina lásky, Úmluva lásky/ Zákon lásky. Heslem této úmluvy bylo „*Una caritate, una regula similibusque vivamus moribus*“, „*V jedné lásce, v jedné řeholi žijme podobnými mravy.*“¹⁷ Tato listina předepisovala postavení mezi jednotlivými kláštery, jednotu a stejnost. Také jednotu právního a trestního řádu, dozor a kontrolu jak podřízených, tak nadřízených klášterů, zamezení „diktatury“ představených, zákaz nabývání partikulárních výsad na úkor jednoty řádu.¹⁸ Nařízení mezi jednotlivými kláštery usměrňovala vzájemný vztah na základě filiace. Filiací byl myšlen vztah jednoho dceřiného kláštera ke společnému mateřskému klášteru. Generací se rozuměl poměr dceřiných klášterů ke společnému mateřskému klášteru, linií vztah řady klášterů k jednomu ze čtyř primárních opatství. Celá tato struktura klášterů měla připomínat strom, jehož větve tvořily právě již zmíněné hlavní 4 kláštery.¹⁹ Tyto hlavní větve měly společně kontrolovat život v Citeaux, organizovat volbu citeauxského opata.²⁰ Opat z Citeaux svolával vždy generální kapitulu, která byla nejvyšší řádovou autoritou. Jednou za rok, díky Zákonu lásky, se konal svátek povýšení sv. Kříže, kdy se sjeli všichni příslušníci řádu do mateřského kláštera a jednali o důležitých otázkách. Díky rychle rozrůstajícímu se řádu musely však nastat postupem času změny, neboť cesta některých řeholníků do Burgundska trvala až 6 týdnů. Proto řád slevuje a opati ze vzdálenějších končin mohou posílat své zástupce. Zasedání kapituly trvalo 7 až 10 dní. Pro zjednodušení celého procesu, kterým měly být vyřešeny všechny důležité otázky, byla vytvořena funkce „definitorů“, kteří se zabývali projednáváním sporných otázek.²¹

¹⁶ POISL, Miloslav. *Bernard z Clairvaux 1090 -1153*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 13-14.

¹⁷ HLADÍK, Dušan. *Porta Coeli*, s. 30.

¹⁸ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 13-14.

¹⁹ HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 11.

²⁰ KAMENÍK, Milan. *Burgundsko/ kraj mnichů*, s. 180-181.

²¹ LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 187-188.

Zatímco *Carta Caritatis* se zabývala postavením klášterů a jejich vzájemnými vztahy, život za zdmi kláštera upravoval soubor pravidel zvaný *Consuetudines*, ten se skládal ze 3 knih. První spis, *Ecclesiastica officia*, též označována jako *Liber usuum*, zachycoval podrobný popis všech liturgických úkonů. Jednalo se o předpisy a návody, na to, jak sloužit konkrétní svátky a jak postupovat při jednotlivých obřadech. Můžeme i zde najít některé zajímavosti jako jsou instrukce týkající se holení, stříhání, pouštění žilou atd. Druhá kniha s názvem *Instituta generalis capituli* představuje nesystematický výběr ze zasedání generálních kapitul. Posledním spisem je *Usus conversorum*, který pojednával o postavení a roli konvršů v cisterciáckém řádu, o nich však později. Dalším důležitým dokumentem utvrzujícím správnost chování řeholníků v kláštorech byl spis aktuálního práva- *Liberlli defitionum*. Též bychom mohli zmínit bulu *Parvum fons* (1265), někdy nazývaná jako Klementina - ta pozměňovala poměry uvnitř řádu a posilovala roli protoopatů a generální kapituly a oslabovala doposud velkou sílu opata v Citeaux. Pro cisterciácký řád je rovněž velmi významná bula z roku 1335- Benediktina, která ustanovovala pravidla cisterciáckého řádu.²²

Dalším řeholníkem, který se zasloužil o upevnění struktury řádu, byl již zmíněný opat Štěpán Harding, který napsal *Exordium parvum*. Celá tato práce pojednává o dějinách řádu a vzniku kláštera v Citeaux. Je zde zaznamenán příchod opata Roberta z Molesme do Citeaux. Štěpán Harding popisuje i fungující řád za dob svého předchůdce opata Albericha a přísné dodržování řehole.

V dalších letech se řád cisterciáků díky své oblíbenosti šířil neuvěřitelnou rychlostí. Zatímco na počátku historie tohoto řádu (1115) vzniklo 5 klášterů, o 30 let později jich bylo 70. Řád se též rozšiřoval díky autorské činnosti sv. Bernarda. Byl autorem nejen dogmatických spisů, mnoha děl o oblasti mystické teologie, ale také mnoha pojednání a kázání (*De gratia et libero arbitrio, Sermones Super CanticaCanticorum*).²³

Celá myšlenka Zákona lásky, generální kapituly, kázání sv. Bernarda představovala nejen něco nového v rámci klášterních tradic cisterciáckého řádu, čímž byla jednota, ale také

²² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 17-18.

²³ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Život v cisterciáckém klášteře*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 14-15.

v politickém zřízení středověké Evropy, neboť z cisterciáků se jejím přičiněním stal mezinárodní řád s kosmopolitním zákonodárným orgánem.²⁴

Během této doby a prostřednictvím zmíněných opatů se vytříbila spiritualita cisterciáckého řádu.

Spiritualita a život cisterciáků

V důsledku již zmíněných historických událostí se vytvořila cisterciácká spiritualita. Mezi základní prvky patřila především chudoba, jednoduchost a láska. Touha po návratu k prostému životu v odloučení věnovanému práci a rozjímání, se snažila o obnovu prapůvodní benediktinské observance. Cisterciáci omezili benediktskou duchovní četbu (tzv. *lectio divina*- četba Bible, církevních otců, životopisů svatých) chórovou modlitbu a vrátili se zpět k manuální práci, jak přikazovala řehole sv. Benedikta.²⁵ Cisterciáčtí mniši se vrací zpět ke kristovské chudobě (*cum paupere Christo pauperes*). Žádné zbytečné luxusní předměty, perly, zlato, drahé kovy. Stačily jim pouze železné, či měděné předměty. Odmítali hedvábí, spokojili se s režným, či lněným oděvem. Též zavrhovali pestré výzdoby klášterů, knih atd.²⁶

Velmi významnou roli hrála v životě cisterciáků již zmíněná láska. Ta byla základním prvkem každého mnicha. Na prvním místě se jednalo o lásku k Bohu. Celý řád byl protknut *Chartou caritatis*. Láska doprovázela mnicha na cestách, při modlitbách, duchovním cvičení i při manuální práci.²⁷

Díky jednoduchosti a snaze o absolutní soukromí byly kláštery a kostely cisterciáckého řádu nepřístupné laické veřejnosti. Nebyly též k nim pořádány ani poutě a procesí, na rozdíl od benediktinů.²⁸

Také architektonické prvky kláštera tvořily jednotu řádu. Cisterciácké kláštery měly vždy půdorys latinského kříže. Prostor pro mnichy a konvrše byl oddělen chórovou přepážkou (*lettner*). Typickým znakem se stalo velké kruhové okno se složitou kružbou nad portálem v západní chrámové zdi. Chrámové zdi byly holé, okna neměla barevné vitráže a ke kostelům

²⁴ LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 188-189.

²⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 149.

²⁶ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 24.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 149-150.

se nestavěly věže, pouze malé zvoničky (sanktusník). Na oltářích byl jen jeden železný svícen, povolen byl výhradně dřevěný kříž.²⁹

Pro cisterciácké kláštery a jejich spiritualitu je charakteristická poloha i výběr lokalit vhodných pro nový klášter. Nejdůležitější je izolovanost místa, daleko od světské zátěže, aby nemohla být narušena meditace mnichů. Konvent nařizoval stavět kláštery v nížinách u vodních toků, což byl opět rozdíl mezi cisterciáky a benediktiny. Proto se vžilo přísloví „*Benedictus montes, Bernardus valles colebat*“ – „*Benedikt osidloval hory, Bernard údolí*“. Cisterciáci na jednu stranu považovali vodu za zlo, které krotili a proměňovali ho v užitečnou věc (mlýny, hygienická zařízení), nebo na ni nahlíželi jako na zdroj úrodnosti a energie (pily, hamry). V práci s vodou byli velmi zdatní, dokázali podle potřeby krajinu odvodňovat, zavodňovat, uměli ji dokonce přivádět kanály a vodními akvadukty na velkou vzdálenost.³⁰

Díky zručnosti cisterciáckých mnichů, kteří byli vynikajícími národohospodáři a obdávatelé ladem ležící půdy, byli v krajinách velmi vítáni. Vítali je jak panovníci, tak šlechta. Pomáhali kolonizovat kraje, zúrodnovat bažiny, mýtit lesy. Prostřednictvím svých zápisků rozšiřovali nové metody a novinky. Stávají se tak učiteli nejen ve smyslu racionálního vzdělání, ale i fyzického. Měli je rádi nejen měšťané, ale i venkované, neboť práce těchto mnichů byla podobná práci prostého občana.³¹

Znakem řádu cisterciáků se stal modrý štít, na němž je zlatými liliemi pětkrát modrozlatě kosmo, dělený štítek s červeným lemováním. Též dodnes přetrvávající tradicí cisterciáckého řádu, kterou zavedl Štěpán Harding, bylo přijetí bílého hábitu s černým škapulířem a černým cingulem, bílý chórový plášť. Kolárek má zvláštní tvar do špičky se třemi černými knoflíčky. Díky tomuto oděvu jsou cisterciáci nazýváni šedými mnichy, díky šatu z prostého nebarveného většinou lněného plátna.³²

Jak již bylo řečeno, kláštery představovaly složitou strukturu tzv. stromu, a proto se cisterciácká řád dělil do provincií, též kongregací, jejichž hlavním představeným byl generální vikář a vizitátor zastupující otce - opata (*Pater immediatus*) zakládajícího kláštera. Každý klášter měl status opatství nebo převorství. Malé domy pak status probošství. Jádrem celého kláštera tvořil opat, 12 mnichů a konvent (alegorie Krista a jeho učedníků). Opat byl

²⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 149-150.

³⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 150-151.

³¹ HLADÍK, Dušan. *Porta Coeli*, s. 32.

³² JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 47.

zodpovědný za dodržování všech pravidel řádu, byl volen svobodnou volbou mnichů ze svého středu. Měl mimořádné postavení a jeho rozhodnutí se musel každý podříditi. Nebydlel v klášteře společně s mnichy, ale ve vlastním domě (*prelatura*). Opati zakládajících klášterů neměli na starosti pouze svůj klášter, ale i dceřiné kláštery, za jejichž správný chod spoluzodpovídali. Druhým nejvýše postaveným mnichem byl převor. Jednalo se o zástupce opata a člena konventu. Řídil společně s opatem klášter, ale i světské modlitby. Dalšími funkcionáři kláštera byli pokladník (*bursarius*), hospodář (*cellarius*), ošetřovatel nemocných (*infirmarius*), novicmistr (*magister novitiorum*), který pečoval o vzdělání noviců, fortnýř (*portarius*), což byl vrátný, konfessor měl na starost zповědi a kantor chrámový zpěv.³³ Každý, kdo chtěl vstoupit do kláštera, stejně jako v roce 1112 Bernard z Clairvaux, musel projít noviciátem, což bylo zkušební období, během kterého se člověk vzdělával a přemýšlel o své existenci pod záštitou církevního řádu. Po skončení ročního období mohl novic složit sliby a stát se mnichem.³⁴ V kláštorech též žili již zmínění konvrši, laičtí bratři. Rovněž byli také členy řádu, ale měli odlišné postavení. V hierarchii byli mniši kategorií vyšší, konvrši nižší skupinou. Zpravidla byli negramotní a nosili stejný oděv jako mniši. V kláštorech vždy převažoval počet konvršů nad mnichy, jak uvádí Milan M. Buben, který tento fakt dokládá i statistikou. Například ve 12. století, byl poměr mnichů a konvršů následující: Rievaulx (cisterciácký klášter v Anglii), 500 : 150, Clairvaux 300 : 120, Pontingy 300 : 100. Hlavní povinností konvršů se stala manuální práce, tedy „*labora*“, neboť vedli klášterní hospodářství a tvořili tzv. *grangie* (lat. *grangium* = sýpka). Ve 13. století se z malých „osad se sýpkou“ stávají napodobeniny kláštera (byla zde tedy i kaple, dormitář, refektář atd. Grangie byly od sebe vzdáleny okolo 12 km. Konvrši nejen že pracovali v oblasti stavební, lesnické, zemědělské, vodohospodářské, ale také v oblasti hutnické. Řeholní kněží též pracovali na polích, ve stájích, řemeslných dílnách, ale i skriptoriích, ale vždy v blízkosti kláštera, neboť museli splňovat své řeholní povinnosti, tedy chórový zpěv, sloužit mše a vychovávat dorost. Co se týče dorostu, cisterciácký řád nepřijímal tzv. obláty (tj. jedince, kteří vstupovali do kláštera jako děti).³⁵ Život cisterciáckého mnicha byl velmi tvrdý, neboť život v klášteře začínal okolo 2. hodiny ranní, kdy mniši museli vstávat. Následně na to se odebrali do klášterního chrámu, usedli do lavic k nočnímu bdění, vigiliím. Po vigiliích mniši zůstali v kostele až do východu slunce. Okolo 3. hodiny začínala první modlitba tzv. hodinky, laudis (chvály). Po laudis se konala 1. mše svatá a po ní další hodinky, primy. Během celého dne

³³ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 34.

³⁴ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Život v cisterciáckém klášteře*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 15-16.

³⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 155-156.

mniši absolvovali celkem tyto hodiny 7x, kdy se zpívalo, modlilo a četly se náboženské texty. V 5 hodin ráno se konala kapitula, četly se zde texty a poté se jednalo o důležitých otázkách. Od 5 do čtvrt na 8 mniši pracovali. Po 8. se konala konventní mše, dále se pracovalo a okolo 11. byl oběd, který se skládal ze skromné porce jednoduché stravy, jako jsou obiloviny, luštěniny či mléčné produkty. Maso kromě ryb bylo zakázané. K nápoji posloužila voda či víno. Po obědě následoval odpočinek do 14:00 hodin. Ve 14 hodin nastal čas hodinek- nony. Po nich nastal čas manuální práce- ta trvala 3,5 hodiny. V 18 hodin probíhala večerní bohoslužba, nešpory. Večeře trvala přesně 15 minut a po ní následovaly poslední hodinky – kompletář, které uzavíraly celý den.³⁶

Život těchto řeholníků byl opravdu složitý - mnich žil prakticky bez jídla, majetku, soukromého času, vydatného spánku. Proto můžeme říci, že tito mniši opravdu věřili v Boha, neboť dodržení těchto pravidel svědčí o velké vůli a lásce k Pánu.

S odkazem na manuální práce těchto mnichů nesmíme zapomenout na cisterciácký ekonomický model. Na rozdíl od jiných klášterů, třeba benediktinských, cisterciáci vlastnili a používali pouze to, co vytvořili oni sami. Proto nejstarší dokumenty zakazovaly výběr desátku. Každý klášter byl soběstačný. Každé opatství představovalo uzavřený hospodářský systém s vlastní výrobou, vlastní spotřebou i zdroji. Bohužel tento ekonomický model byli cisterciáci schopni udržet pouze do 13. století. V dalších staletích cisterciácké kláštery žily stejně jako jiné mnišské řády, tedy základem ekonomiky kláštera se stávají poddanské vesnice a jiné platy doplňované produkty vlastních hospodářských dvorů.³⁷

Díky již zmíněné oblíbenosti řádu je třeba se podívat na to, jak vývoj tohoto řádu pokračoval v Evropě a Čechách.

³⁶ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Život v cisterciáckém klášteře*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 16-17.

³⁷ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Cisterciácký ekonomický model*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 20-21.

Cisterciáci a Evropa

Pro Evropu na počátku 11. a 12. století byl vznik cisterciáckého řádu velmi důležitý, neboť tento řád měl velký vliv na vývoj středověkého křesťanství. Především cisterciácká spiritualita podnítila hlubokou lásku věřících k Bohu a k Panně Marii. Též cisterciácký řád dopomohl k lepšímu vzdělání, neboť řada mnichů tohoto řádu působila na univerzitách. Příkladem může být papež Eugen III. (1145-1153) a Benedikt XII. (1334-1342). Během období od roku 1098 až 1342 na kardinálský stolec dosáhlo 31 cisterciáků, na biskupský 350.³⁸

Jak již bylo řečeno, cisterciáci si získali svou pracovitostí nejen prostý lid, ale i mnohé panovníky, kteří se stali jejich mecenáši. Z Francie se o cisterciáky zajímal Ludvík VI., Ludvík VII., Filip II. August. Mimořádně kladné vztahy měl s cisterciáky král Ludvík IX, díky své matce Blance Kastilské, jejíž rodina cisterciáky podporovala. Též Anglie měla s cisterciáky velmi dobré vztahy, příkladem je král Richard Lví Srdce. Z českých panovníků pak největší zalíbení v tomto řádu našel Václav II.. Celkově na Evropu zapůsobila nejen cisterciácká spiritualita, ale i jejich raná ekonomika, neboť v základu cisterciáckého ekonomického modelu můžeme najít kořeny dnešního podnikání.³⁹

Proto také již v roce 1120 cisterciáčtí mniši překročili Alpy a usadili se na severu Itálie. Následně pokračovali do Německa, kde založili první klášter již v roce 1123, dále se dostali do Anglie (1129), Rakouska (1130). Ve 40. letech vstoupil tento řád na území Uher, Polska, Čech a do mnoha jiných zemí. Uvádí se, že na konci středověku existovalo 850 mužských klášterů a více než 1200 ženských.⁴⁰

³⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 86.

³⁹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 87-88.

⁴⁰ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Počátky řádu a jeho rozšíření*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 10.

Počátky cisterciáckého řádu v Čechách

Do Čech se přes Německo cisterciáci dostali na počátku 40. let 12. století za vlády krále Vladislava II.. Největším iniciátorem jejich příchodu byl olomoucký biskup Jindřich Zdík, který tento řád znal ze svých cest po Evropě, ale také se osobně znal s Bernardem z Clairvaux.⁴¹

Všechny cisterciácké kláštery vzniklé v Čechách a na Moravě byly „potomky“ morimondského kláštera, který patřil k pěti zakládajících klášterů.⁴² První cisterciácký klášter, který u nás vznikl, byl Sedlec u Kutné Hory založený Miroslavem z Wartenberka nejspíše roku 1143.⁴³ Přesný datum není však možné určit, ale muselo to být před založením Zbraslavského kláštera. To dokazuje Zbraslavská kronika, kde se píše, že konvent ze Sedlce roku 1292 obsadil Zbraslavský klášter, jejímž autorem je velmi významný cisterciák Petr Žitavský.⁴⁴ Krátce na to vznikly dvě panovnické fundace - Plasy a Pomuk. Plasy byly založeny králem Vladislavem II. roku 1144 příchodem konventu z Laingheimu. Naopak Pomuk pod Zelenou Horou obsadili o rok později mniši z Ebrachu. Tento konvent zakládá též klášter Svaté Pole u Hradce Králové.⁴⁵

I v pozdějších letech do Čech přichází celá řada cisterciáků z Německa. Tuto skutečnost odmítá Arnošt z Pardubic, a proto v roce 1348 žádá opata v Cîteaux, aby přišel do Čech i jiný konvent, neboť tato situace má špatný vliv nejen na řád, ale i na zemi. Hlavním důvodem, proč Arnošt z Pardubic podává stížnost, je špatná znalost místního jazyka a zvyků. To dokazuje situace ve Zlaté Koruně v období husitských válek.⁴⁶

Dále vznikl klášter v Hradišti nad Jizerou v severních Čechách. Sem přišel konvent z Plas. V roce 1203 byl založen klášter v Oseku, jehož mateřským klášterem byl opět německý klášter Waldsassen. Roku 1204 přichází konvent z Plas na Moravu, kde zakládá první moravský cisterciácký klášter Velehrad. Poté střídavě vznikají na počátku 13. století další kláštery. V jižních Čechách to je Vyšší Brod a Zlatá Koruna, které jsou založeny

⁴¹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 94.

⁴² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Počátky řádu a jeho rozšíření*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 10-11.

⁴³ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 13-14.

⁴⁴ ŽITAVSKÝ, Petr. *Zbraslavská kronika*, s. 11.

⁴⁵ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 42-43.

⁴⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 177.

konventem z Rakouska, Wilheringu a Heiligenkreuzu. Dalšími založenými kláštéry v Čechách byly Svaté Pole (1272) a Zbraslav (1292).⁴⁷

Posledním založeným klášteřem cisterciáků byl klášter Skalice, který založil Dětrich z Portic. Tento klášter se stal nejmladším klášteřem v Čechách. Vedle již zmíněných klášteřů, známe jiné, kterým se nepodařilo dospět k fundaci. Nejstarší známou problematickou lokací je založení klášteřa v Mařtově v 90. letech 12. století. V důsledku neshody se zakladatelem museli cisterciáci po necelých 6 letech tento klášter opustit. Dalším pokusem o realizaci nového ústavu cisterciacek došlo za královny Elišky Přemyslovny. Bohužel slabé finanční prostředky a úmrtí zakladatelky zapříčinily, že se tento projekt neuskutečnil. Můžeme též předpokládat, že dalších pokusů o založení cisterciáckých opatství bylo více, není však o nich žádná evidence. Celkově u nás převažovaly kláštéry založené šlechtou, v porovnání však s významností vítězí královské kláštéry. Motivace, proč se fundátoři snažili zakládat cisterciácké kláštéry, měla řadu rovin. Velkou roli zde hrála zbožnost, také módnost nového řádu, či reprezentace. Dalším důvodem mohlo být vhodné místo pro šlechtické hrobky, to nám dokazuje Vyšší Brod. Je posledním odpočinkem šlechtického rodu Rožmberků.⁴⁸

České cisterciácké kláštéry a jejich opati hráli nejen významnou roli v oblasti duchovní, ale i politické, příkladem můžou být opat Konrád z Durynska (Zbraslav), Heidenreich se Saska (Sedlec) nebo opat Jan (Plasy), kteří se podíleli na sesazení Jindřicha Korutanského a také na dojednání sňatku Elišky Přemyslovny s Janem Lucemburským.⁴⁹

Také nesmíme zapomenout na ženskou větev tohoto řádu. První pokus uvést řád cisterciacek do Čech učinila Heilvida ze Znojma, která vystavěla klášter v Oslavanech (Valis S. Mariae- Mariánské Údolí), kde byla vychovávána Anežka Přemyslovna. Druhým klášteřem cisterciacek na našem území byl klášter Porta Coeli. Tento klášter nedaleko Tišnova založila královna Konstancie Uherská roku 1232. Také fundátorská činnost Elišky Přemyslovny mohla vytvořit klášter v Újezdě, ale kvůli její smrti se tento proces neuskutečnil. Třetím klášteřem založeným na našem území byl klášter nazvaný Údolí Panny Marie, který vznikl u Žitavy. Roku 1267 ženy Vítkovského rodu založili klášter Valis Virginum, též Panenské údolí.

⁴⁷ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 42.

⁴⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Fundace*, s. 98-102.

⁴⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 177.

Dále vznikly Sezemice u Řeporyj. Posledním „klášteřem“ cisterciáček se stává dům Aula Mariae - Dvůr Panny Marie na Starém Brně, jehož fundátorkou byla Eliška Rejčka.⁵⁰

Dnes většina cisterciáckých klášterů neslouží svému původnímu účelu, neboť řada z nich byla zničena a vydrancována za husitských válek. Pouze v klášteře ve Vyšším Brodě a Porta Coeli se dodnes zachovala živoucí cisterciácká spiritualita.

⁵⁰ KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 43.

Cisterciácký klášter Zlatá Koruna

Vznik kláštera

Cisterciácký klášter Zlatá Koruna založil král Přemysl Otakar II. roku 1263 ve snaze zamezit rozpínavosti Rožmberků, kteří patřili do rodu Vítkovců. Také se uvádí, že důvod pro založení Zlaté Koruny nebyl pouze politický, ale i náboženský. Přemysl Otakar II. roku 1260 táhl na východní hranici své říše, konkrétně do blízkosti Kressenbrunn, kde se měla konat rozhodující bitva proti uherskému králi Bélovi IV. Vojsko uherského krále však značně převyšovalo počet vojáků Přemysla Otakara II., a tak se rozhodl v nejvyšší nouzi učinit přísahu. Rozhodl se slíbit, že pokud zvítězí, povede lepší život a založí z vděčnosti místo zasvěcené Bohu na cestě domů - tedy v jižních Čechách.⁵¹ Je tedy zcela pochopitelné, že tento slib dodržel. Nejspíše však král chtěl vytvořit centrum, které by utužilo vazby s Rakouskem v rámci česko- rakouské personální unie.⁵²

Velmi důležitý je též odkaz filiační řady zlatokorunského kláštera, díky které měl tento klášter významnější postavení oproti klášteru ve Vyšším Brodě. Zlatá Koruna byla pravnučkou slavného kláštera v Citeaux, vnučkou kláštera Morimond. Mateřským klášterem byl dolnorakouský Heiligenkreuz.⁵³

Zlatá Koruna se původně nazývala „*Santa Corona*“, tedy Svatá Koruna. S odkazem na dolnorakouský klášter Heiligenkreuz lze říci, že své přізvisko mohla Zlatá Koruna získat proto, aby odkazovala na velikost a vznešenost svého mateřského kláštera, neboť Heiligenkreuz v německém překladu znamená svatý kříž, proto tedy Svatá Koruna.⁵⁴

Také se uvádí, že tento příznačný název Zlatá Koruna získala díky relikvii trnové koruny, kterou král Přemysl Otakar II. dostal darem od francouzského krále Ludvíka XI. Též přízvisko fundátora - Přemysl Otakar II. král železný a zlatý- mohlo hrát roli při hledání příznačného názvu pro Zlatou Korunu.⁵⁵

Důležitou roli pro založení tohoto kláštera hrála volba místa. Jak víme z předešlé části této práce, cisterciáci, jakožto řád, který dodržoval přísnou řeholi sv. Benedikta, odmítal

⁵¹ FOLTÝN, Dušan. SOMMER, Petr. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 696.

⁵² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 82.

⁵³ HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 11.

⁵⁴ LÍBAL, Dobroslav. *Zlatokorunský klášter*, s. 1.

⁵⁵ VINŠ, Petr Jan. *Koruna trnová, nakonec i pozlacená*, s. 12

kontakt se společností. Tito mniši žili vždy ústraní, aby nebyli rozptylováni a mohli se věnovat duchovnímu rozjímání a manuální práci. Proto cisterciáctví mniši z Heiligenkreuzu společně s Přemyslem Otakarem vybírají velmi příhodné prostředí, které bude odpovídat požadavkům obou, tedy klidné místo odloučené od společnosti, ale na území Rožmberků.

Místo, kde se klášter nachází, je v hlubokém údolí řeky Vltavy, která klášter obtéká ze tří stran. Ze západu je zastíněn hřebenem hory Klet' (1084 m) a z jihu Třebonínskou horou (652 m) a řadou hustých lesů.⁵⁶ Toto místo popisuje zlatokorunský kronikář Paulus Augustinus Stohandl: „*Klášter Sv. Koruna stojí, odpovídaje pravidlům pokory cisterciáckého řádu, v kraji opuštěném, stranou všeho spojení se světem a jeho společností; ze všech stran je obklopen vysokými vrhy a skálami, a ačkoliv v údolí, přece stojí na výšině, takže návštěvník na třech stranách vzhůru stoupati musí. Je vystaven na suchém, zdravém místě, a má stále čerství vzduch. Zdá se, že zdravá poloha je podmíněna tím, že Vltava jej kolem v oblouku obtéká.*“⁵⁷

Oproti klášteru ve Vyšším Brodě můžeme říci, že Zlatá Koruna má velmi příznačný název. Král byl velmi štedrý. V zakládací listině kláštera⁵⁸ uvádí, jaké věno mu daruje. Převážně se zmiňuje o panství Boletickém, které představuje největší část majetku zlatokorunského kláštera. Toto panství sahalo na jižní straně až na hranice s Německem, na straně západní se táhlo k Prachaticím a k panství Vyšebrodského kláštera.⁵⁹ Dále také Netolicko a Chvalšiny. Darovací listina, která by zahrnovala tyto dvě vesnice do zlatokorunského majetku, se nezachovala, pouze to dokládá listina zemského správce Oty Braniborského z roku 1281.⁶⁰ ⁶¹ Majetkem kláštera se stal i Rájov, dva vinohrady v Rakousích a dům v pražském podhradí. Také byl klášter osvobozen od cla a mýta. Žil tu i místní kat a soudce, protože se Zlatá Koruna nacházela daleko od světské moci. Zlatokorunské statky nespádaly do majetku panovníka a úředníci neměli zde žádné pravomoci.⁶²

⁵⁶ LÍBAL, Dobroslav. *Zlatokorunský klášter*, s. 1.

⁵⁷ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 85.

⁵⁸ Viz příloha č. 1. obr. 1.

⁵⁹ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 35.

⁶⁰ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 37.

⁶¹ Viz příloha č. 1. obr. 2.

⁶² KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 17-20.

Kláster ve Zlaté Koruně se rozvíjel díky místním cisterciáckým mnichům, neboť věno, které dostali, spravovali velmi dobře. Nejstarší část kláštera byla vybudována ze dřeva, postupem času přidávali i kámen. Za tuto nejstarší část je považována kaple Andělů Strážných. Vzorem jí byla pařížská kaple Sante Chapelle, kterou nechal zhotovit Ludvík IX.. Můžeme předpokládat, že kaple Andělů Strážných sloužila ke stejnému účelu jako ve Francii, tedy k uchování relikvie trnové koruny.⁶³

Dějiny zlatokorunského kláštera do husitských válek

Díky utužení česko- rakouské personální unie se vztahy mezi Přemyslem Otakarem II. a zakladateli kláštera ve Vyšším Brodě (Vítkovci) zlepšily. Král tedy nepředpokládal nějaký konflikt či vzpuru. Bohužel ke změně došlo roku 1273, kdy se Rudolf Habsburský stává římským císařem. Ten díky značnému majetku Přemysla Otakara II. se snaží získat všechny državy českého krále v Rakousku. To se mu za velmi krátkou dobu podařilo.⁶⁴ V důsledku těchto událostí se Přemysl Otakar II. rozhoduje přenést řádovou paternitu z rakouského Heiligenkreuzu na klášter v Plasích. K oficiálnímu přenesení paternity na Plasy došlo ale až roku 1400.⁶⁵

V době, kdy český král bojoval proti Rudolfovi Habsburskému, využili Rožmberkové situace a napadli Zlatou Korunu, která pro ně představovala soupeřovu enklávu na jejich území. Zlatokorunský klášter po napadení Rožmberky byl naprosto zničen. O této situaci vypovídá zápis z jednání generální kapituly, kde je zapsáno, že Zlatá Koruna byla *locumdestructum*.⁶⁶

Tento útok napomohl králi uvědomit si nevýhodnost polohy kláštera. Dokonce se snažil přemístit opatství na jiné místo, ale marně, panovníkova smrt tomu zabránila.⁶⁷ Mniši se rozutekli do jiných klášterů a Zlatá Koruna zůstala opuštěná.

K obnově řeholního života došlo až roku 1281, kdy generální kapitula rozhodla o znovuosídlení zlatokorunského kláštera.⁶⁸ Netrvalo to dlouho a klášter znovu ožil díky králi

⁶³ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století.*, s. 86

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 21.

⁶⁶ LÍBAL, Dobroslav. *Kláster Zlatá Koruna*, s. 6.

⁶⁷ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 87.

Václavovi II. Dokazuje to ztracený nápis v kostele, který zachytila barokní zpráva. Tento nápis uváděl, že kostel ve zlatokorunském klášteře byl po roce 1300 dokončen a vysvěcen prisinským biskupem Heřmanem.⁶⁹

Klášteř v následujících letech velmi prosperoval. Díky svému rozkvětu byl poprvé nazván v roce 1315 „*Guldein Chron*“.⁷⁰ Od této doby se tomuto klášteři neříká jinak, než Zlatá Koruna. Zlatokorunský klášteř na počátku 14. století je velmi oblíbený nejen členy královské rodiny, ale i příslušníky okolní šlechty. Příkladem je Bavor II. z Bavorova, který klášteři věnoval rozsáhlé statky východně od Vltavy, Vítějice a Frantoly. Tento velkolepý dar byl tak velký, že se často Bavor označuje za druhého zakladatele klášteři. Bavor je ve Zlaté Koruně u lapidária dokonce i pochován. Klášterní majetek se rozrostl prostřednictvím opata Dětricha Buzka z Lúkova o osadu Smědeč a ves Dobruš.⁷¹ Jak je patrné, během 13. a 14. století se cisterciákům ve Zlaté Koruně podařilo získat opravdu značný majetek. Celkově se jednalo o 150 vesnic a 20 hospodářských dvorů. Klášteř Zlatá Koruna tak patřil k největším klášterním doménám středověkých Čech.⁷²

Dále také pokračovala stavitelská činnost v klášteři. Petr Pavelec ve svém článku uvádí, zda se dokonce této stavitelské činnosti nezúčastnil roku 1359 Michal Parlěř, bratr slavného Petra Parlěře. Přiklání se k závěru, že zde opravdu tento muž byl a kruhové okno⁷³ ve Zlaté Koruně je opravdu jeho dílem.⁷⁴ Výstavba chrámu Nanebevzetí panny Marie byla dokončena za opata Arnolda, který vymohl na papeži Bonifáci IX. roku 1394 pro návštěvníky chrámu odpustky proto, aby mohl být dokončen tento chrám.⁷⁵

Zlatá Koruna však na počátku 15. století zažívá svůj velký pád. A to v podobě husitských válek.

⁶⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Zlatá Koruna - historie*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 78.

⁶⁹ LÍBAL, Dobroslav. *Klášteř Zlatá Koruna*, s. 6.

⁷⁰ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 41.

⁷¹ BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna- bývalý klášteř cisterciánský*, s. 13.

⁷² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 92.

⁷³ Viz příloha č. 1. obr. 3.

⁷⁴ PAVELEC, Petr. *Michal Parlěř ve Zlaté Koruně?*, In: GAŽI, Martin. *Klášteř Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 201-208.

⁷⁵ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 45.

Zlatá Koruna v područí husitských válek

Na počátku 15. století nastala doba, kdy husitské revoluční hnutí se rozmohlo v celých Čechách. Panstvo, duchovenstvo i kláštery se chvěly hrůzou před kališníky, kteří zaváděli náboženské novoty a zvláštní sociální myšlenky. To dokazuje rok 1418, kdy Zlatá Koruna, Vyšší Brod, jihočeští páni i některé kostely odevzdávají svůj majetek do ochrany hradu Krumlov, kde byl 4. března téhož roku sepsán inventář.⁷⁶ Část majetku Zlaté Koruny řeholníci odvezli do premonstrátského kláštera ve Schlaglu (Drkolná) v Horním Rakousku.⁷⁷ V klášteře zůstal jen majetek potřebný pro bohoslužby.⁷⁸

Zlatá Koruna v období husitských válek ušetřena nebyla, možná kvůli zdejšími obyvatelům, neboť husité v jižních Čechách byli velmi podporováni. S odkazem na mistra Jana Husa, který byl neprávem upálen, měl jihočeský lid o náboženské otázky velký zájem. Jihočeši se rozhodli stát se jeho mstiteli. Díky nespokojenosti se společenským řádem a nadějí na zlepšení poměrů poddaných lidí získala proticírkevní hnutí značné sympatie. O poddaných ve Zlaté Koruně se dá říci totéž. Největší příčinou těchto nepokojů bylo právo odúmrti.⁷⁹ Zlatokorunští mniši toto právo nezrušili na rozdíl od šlechticů (majitelé kláštera ve Vyšším Brodě), a proto tomu byl zlatokorunský lid velmi pobouřen.⁸⁰

Také kvůli své národnosti nebyli zlatokorunští mniši velmi oblíbení, v této době jsou zde pouze Němci, tedy cizí lidé pro našince. Odpor poddaných vůči Zlaté Koruně dokazuje i fakt, že se zúčastnili 22. července roku 1419 táborského sněhu. Nebáli se loupit, ani vraždit. Důkaz, že se jednalo o zlatokorunské poddané, dokládá Popravčí kniha rožmberská. Řadu jmen z této popravčí knihy nalezneme i v zlatokorunském urbáři rychty netolické a lhenické.⁸¹

Fanatičtí kněží Biskupec, Prokop, Michal a Petr bouřili lid na zlatokorunských panstvích k plenění a zhářství.⁸² K tomu se na mukách přiznává Borovec z Boletic, kterému

⁷⁶ BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna- bývalý klášter cisterciánský*, s. 23.

⁷⁷ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 93.

⁷⁸ Díky tomu, že Český Krumlov byl pánů z Rožmberka, se nikdy zlatokorunský klášter svého majetku nedočkal. Jaroslav Kadlec tuto situaci rozebírá v kapitole s názvem: „Marné snahy svatokorunských mnichů o znovuzískání klášterního majetku od dědiců Oldřicha z Rožmberka“, s. 112-117.

⁷⁹ Pokud člověk neměl dědice, ani závět, všechno jeho majetek připadl státu, či v tomto případě pánovi/ panství, kterému poddaný musel sloužit.

⁸⁰ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 96.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna- bývalý klášter cisterciánský*, s. 22.

Biskupec řekl: „*Máte za duše, abyste tu jeskyni d'áblovu vypálili, neb se tu mnoho zlého děje*“.⁸³

Jak již bylo řečeno dříve, zlatokorunský majetek byl velkým lákadlem pro Rožmberky. Oficiálně ho však získat nemohli, proto se rozhodli po neoficiální cestu. Díky tomu, že Rožmberkové byli známí svou falzátorskou činností, rozhodli se pro získání zlatokorunského panství tímto způsobem. To dokazují 3 listiny.⁸⁴ Pro dobu husitskou je nejdůležitější 2. a 3. listina.

První napadení Zlaté Koruny přišlo 11. května roku 1420, kdy lid podněcovaný husitskými kněžími přitáhl a začal klášter drancovat. Doznává se hrnčír Slívka, který společně s Martinem, bratrem nějakého z Ktiše, zapálili domek faráře a lazebníka před branou kláštera.⁸⁵ Palček z Ktišky se na mukách přiznal, že společně s ostatními vypálil Zlatou Korunu.⁸⁶ Celkově se tohoto napadení zúčastnilo 150 poddaných. Při této příležitosti byli upáleni dva kněží, Jan Kink a bývalý kustod⁸⁷, který se také jmenoval Jan.⁸⁸

Větší pohroma se však přivalila na Zlatou Korunu na podzim. V září po dobytí Prachatic, Žižka táhne na Zlatou Korunu a táboří na blízkém vrchu. Opat Rutger mezitím prosí o pomoc České Budějovice, ale marně.⁸⁹ Žižka po 19. hodině, když mniši dovečeřeli a chystali se k modlitbě, útočí. Ve chvíli, kdy část mnichů procházela jižním křídlem křížové klenby, vpadli do kláštera husité a ubili je. Jejich hroby až do 17. století vypadaly, jako by byly potřísněné krví. V této době bylo místo opraveno.⁹⁰ V 15. století se objevuje pověst o zlatokorunské lípě, na které byli mniši pověšeni samotným Žižkou.⁹¹ Kvůli tomuto zločinu na

⁸³ MAREŠ, František. *Popravčí kniha Pánův z Rožmberka*, s. 36.

⁸⁴ První z roku 1264, kdy Přemysl Otakar II. dává Vokovi I. z Rožmberka – díky jeho pomoci při zakládání Zlaté Koruny - do ochrany a držení zboží zlatokorunského kláštera s právem lovu na něm. Další falzum z roku 1412 pojednává o tom, že král Václav IV. dává svůj majetek do ochrany Jindřichovi III. z Rožmberka. Poslední falzum se týká Oldřicha II. z Rožmberka a krále Zikmunda z roku 1437. MARÁZ, Karel. *Zlatokorunský klášter ve falzifikátorské činnosti Oldřicha II. Z Rožmberka*, In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 371-375.

⁸⁵ BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna- bývalý klášter cisterciánský*, s. 26.

⁸⁶ MAREŠ, František. *Popravčí kniha Pánův z Rožmberka*, s. 33.

⁸⁷ Kanovník pečující o bohoslužebné předměty

⁸⁸ NEUMANN, Augustin. *Katoličtí mučedníci doby husitské*, s. 66.

⁸⁹ BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna- bývalý klášter cisterciánský*, s. 24.

⁹⁰ VINŠ, Petr Jan. *Koruna trnová, nakonec i pozlacená*, s. 12.

⁹¹ Viz příloha č. 1. obr. 4.

lípách začaly růst lístky ve tvaru kápí těchto zabitých cisterciáků. Na památku mnichů v 16. století k lipám opat Valentin Schonbeck přikládá desku s textem.^{92 93 94}

Klášter byl vypleněn a vypálen. Většina mnichů společně s Rutgerem se zachránila. Uchýlili se do Kremže a Steinu v Dolních Rakousích.⁹⁵

Klášter po roce 1420 do třicetileté války

Během doby husitské Zlatá Koruna ztrácí postupně svůj majetek. Jedním z vlastníků zlatokorunského majetku se stává husita Jan Smil z Kremže. Další část majetku připadla na základě již zmíněné darovací listiny krále Zikmunda Oldřichovi II. z Rožmberka. Sám Vítkovec se rozhodl pro obnovení zpusťoseného kláštera a jako „ochránce kláštera“ prosí konvent, aby se vrátil zpět do Zlaté Koruny. Po 17 letech se řeholníci opravdu vrací zpět. Oldřich II. údajně, aby zachránil zlatokorunský majetek, zabíjí Jana Smila z Kremže. Bohužel Rožmberkovo úsilí o navrácení majetku Zlaté Koruně nebylo tak čisté, jak se zdálo. Po získání těchto držav odmítá tamním řeholníkům vydat jejich majetek. To dokazuje dopis opata Gerharda, který po polovině 15. století prosí Oldřicha o jeho navrácení. Zřejmě opat už předem věděl, že svým dopisem nic nezíská, snažil se tedy alespoň o navrácení malé části majetku, to dokazují jeho slova: „ *Pakli byste neráčil toto učiniti, ale díl nějaký, aby nám ráčil toto spustit, abychom mohli pomalu klášter zase opravit a zvláště kostel, než by se zdi rozválely*“. Takto špatné finanční poměry neumožnily mnichům jakékoliv rozsáhlejší stavební úpravy. Situace se na konci 15. století ještě zhoršuje, protože král Vladislav II. Jagellonský dává zlatokorunské statky do dědičné správy Rožmberkům. Na počátku 16. století se Petr z Rožmberka rozhoduje pro finanční dar ve výši 600 kop grošů na opravy zničeného kláštera. Po Petrově smrti ve Zlatokorunském klášteře zůstává pouze 1 mnich, Bartoloměj, proto Vilém z Rožmberka žádá opata z Plas, aby se část plaských mnichů přesunula do Zlaté Koruny.

⁹² „ Zastav se poutníče zbožný, vzhlédni na lípu, která se zelená, na věky nevyhyne. Obdivuj listy ve tvaru kápě, které strom na paměť mučení, každoročně zde rodí. Takové – nechtěje jistě – tys činil zázraky Žižko, když mnichy posvěcené popraviti jsi dal. Větvě, jež dávají posvátné symboly kápí, krví krůpějemi z kropeny někdy byly. Když tisíc čtyřstý dvacátý rok se stal, Žižka zuřící zbraní mnichy dal oběsit (opat Ruther to dí) tak kápí větve to oděl“. NEUMANN, Augustin. *Katoličtí mučedníci doby husitské*, s. 68-69.

⁹³ Přepadení zlatokorunských mnichů zachycuje malba konvrše Tadeáše Schmeggera ve Zlatokorunské chodbě na zámku v Českém Krumlově.

⁹⁴ Pro zajímavost mnich Sigbotus (Sigbodus, Signot), který od roku 1414 byl podpřevorem a následně od roku 1418 převorem ve Zlaté Koruně. Tento mnich je v pozdějších listinách zaznamenán jako voják, který se účastnil husitských válek a přežil je. Bránil Zlatou Korunu, ta ale byla husity dobyta. TRNKA, Ján. *Zlatokorunští mniši ve světle listin, matrik a nekrologií*, s. 166-167.

⁹⁵ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 99.

Díky této žádosti se Zlatá Koruna stává opět domovem více než jednoho mnicha. Opatem Zlaté Koruny se stává opat Matěj, který začíná tvrdě hájit práva kláštera, neboť je patrné, že Rožmberkové odmítají vrátit majetek Zlaté Koruně i přes to, že Petr z Rožmberka ve své závěti jasně uvedl, že žádá své nástupce o navrácení majetku Zlaté Koruně. Na nátlak Rožmberků je ale iniciativní opat Matěj sesazen. Ke stavebním úpravám klášterního areálu dochází tedy až roku 1585-1588 za opata Melchiora Hoderla,^{96 97} který nechal renovovat opatské budovy, domek u brány a okolí obou severních bran.⁹⁸

Roku 1602 získává od posledního Rožmberka, Petra Voka, Zlatou Korunu císař Rudolf II. a na opatské místo přichází Valentin Schönbeck. Za tohoto opata dochází ve Zlaté Koruně ke značnému rozkvětu. Dochované informace vypovídají o stavebních úpravách, jako je stavba malého konventu.⁹⁹

Svatá Koruna za třicetileté války a její důsledky

Na počátku třicetileté války došlo ve Zlaté Koruně k velké pohromě. Roku 1620 na svátek Božího těla dorazilo do zlatokorunského kláštera uherské vojsko. Uloupilo všechno, co mělo v klášteře nějakou cenu. Dokonce vojáci zabili i místního pekaře, který jim odmítl prozradit, kde mniši mají schovaný poklad. Nebylo možné ani sloužit mše. O získání ukradeného majetku se snažil místní opat Jiří Huber. Majetek však zpět nedostal. Poměry ve Zlaté Koruně se opět mění v důsledku toho, že král Ferdinand II. daruje Zlatou Korunu knížeti z Eggenbergu. Klášter je tímto rodem usurpován, dokonce je známo, že Zlatá Koruna se spojuje se svým protivníkem, klášterem ve Vyšším Brodě. Společný boj obou klášterů proti tomuto rodu nepřinesl však žádné úspěchy. Sám císař nechtěl si znepřátelit věrnou šlechtu a domníval se, že ročním příjmem 300 zlatých ve prospěch obou klášterů se poměry uklidní. Poměry se uklidnily, ne však díky císařovo daru, ale díky velkým ztrátám kláštera při přechodu vojsk. Situace se ještě více zhoršila na podzim roku 1648, kdy švédské vojsko zpusťovalo klášter ve Zlaté Koruně a její okolní vesnice. Tohle byla poslední rána pro Zlatou Korunu. Mniši se uchýlili do jiných klášterů, někteří z nich dokonce dezertovali, protože jim

⁹⁶ FOLTÝN, Dušan. SOMMER, Petr. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 697.

⁹⁷ TRNKA, Ján. *Zlatokorunští mniši ve světle listin, matrik a nekrologií*, s. 144.

⁹⁸ FOLTÝN, Dušan. SOMMER, Petr. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 697.

⁹⁹ Je zachovaná smlouva s Adamem Mizelem o obnově střechy velkého chrámu. Byly pořízeny věžní hodiny, obnovil kostel Andělů Strážných, přistavěl sakristii a kapli Panny Marie, takže kostel dostal podobu původního cisterciáckého kříže. KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 162.

život v klášteře připadal nesnesitelný. Přesto se opat Bentinus nevzdal, udržoval chod kláštera a získal statek Keblany.¹⁰⁰

V roce 1661 za opata Bernarda Pachmanna byly sepsány všechny relikvie v klášteře. Trn z Kristovy koruny, svitek vlasů Panny Marie, krev sv. Kateřiny, kameny z Kristova hrobu, část pláště Panny Marie, krev sv. Václava, část roštu, na kterém byl smažen sv. Vavřinec, hřeby z Kristova kříže, část šátku sv. Kateřiny, sukno sv. Petra, vlasy Máří Magdaleny a prý dokonce pár Božích vousů. Tyto vzácné relikvie jsou o 2 roky později převezeny do Drkolné, neboť Zlaté Koruně hrozilo turecké nebezpečí.¹⁰¹ V tuto chvíli také probíhají boje o paternitu nad Svatou Korunou. Bylo nejasné, kdo má právo vizitace. Heiligenkreuz? Plasy? Nebo či je ve skutečnosti zlatokorunský majetek? Tento problém byl vyřešen až roku 1672, kdy generální kapitula v Cîteaux rozhoduje ve prospěch Plas. Co se týče majetku kláštera, rod Eggenbergů odmítal jakoukoliv dohodu. To se roku 1710 mění, protože umírá poslední Eggenberg, Jan Kristián. Dědici zlatokorunského jmění se stávají Schwarzenbergové. Tento rod se rozhodl podpořit zlatokorunský klášter a více ho finančně podporuje.¹⁰²

V 2. polovině 17. století se dostává zlatokorunskému klášteru i nového vzhledu. Byla zahájena rekonstrukce velkého chrámu a celého klášterního areálu, která probíhala až do konce 17. století. Celý klášterní areál tak získal barokní podobu. Byly instalovány varhany od Abrahama Starka z Lokte. Z hospodářského hlediska se prováděly terénní úpravy, upravovaly se vodoteče, stavěl se znovu jez, sýpka a rybník. Byl opraven i zlatokorunský mlýn.¹⁰³ Klášter tak ve Zlaté Koruně začal vzkvétat nejen díky stavitelské činnosti zdejších řemeslníků, ale také díky vzorně se rozrůstajícímu konventu a důsledným dodržováním řeholního života. Milan Buben uvádí ve své knize *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích* přesná fakta. V roce 1682 v klášteře kromě opata bylo ještě 9 kněží a 14, kteří pobývali na farách. Roku 1699 pobývalo v klášterním areálu už 24 i se 3 kleriky a 1 konvršem.¹⁰⁴

Po ukončení sporu s Eggenbergy se stává opatem Kristin Guschl, rodák z Vyššího Brodu. Za jeho působení ve Zlaté Koruně dochází k velkému požáru, který původně vznikl

¹⁰⁰ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 62-68.

¹⁰¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 274.

¹⁰² KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 192-203.

¹⁰³ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 71-72.

¹⁰⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 274-275.

v klášterním pivovaru roku 1733 a dále se rozšířil i na budovu opatství. Opat okamžitě nechává tuto budovu opravit, netuší však, že o necelých 10 let později vtrhnou do Zlaté Koruny v době války o rakouské dědictví bavorští vojáci. Následně na to roku 1748 přichází pruští vojáci, kteří opět klášter vyplenili a poddané oloupili. Kristin Guschl tuto situaci ustál a snažil se o hospodářské povznesení Zlaté Koruny zpustošené vojáky. Také se staral o vnitřní záležitosti, neboť visitace z roku 1737 vykazuje 33 řeholníků. V 50. letech se poměry v klášteře zhoršily. Díky mladým řeholníkům není přísně dodržována řehole a Opat Guschl projevuje naprostý nedostatek zbožnosti. Tento opat měl být sesazen, než k tomu ale došlo, umírá.¹⁰⁵

Po tomto „bezbožném“ opatovi nastupuje nejvýznamnější opat Zlaté Koruny, Bohumír Bylanský.

Klášter za působení opata Bohumíra Bylanského a založení zlatokorunské školy

Poslední opat Zlaté Koruny Bohumír Bylanský se narodil v Prachaticích a byl profesorem na arcibiskupské koleji v Praze. Opatem zlatokorunského kláštera se stal 7. ledna roku 1755. Byl velmi chytrý, zbožný, a učenlivý. Při příchodu do Zlaté Koruny byla situace velmi nepříznivá. Zlatokorunský dluh činil 16 723 zlatých. Na hospodářském rozkvětu kláštera se podepsaly i pohromy probíhající během roku 1760 - 1784. V roce 1760 a 1763 postihly Zlatou Korunu povodně. V těchto letech byla velká neúroda, dobytek zhynul na mor. Přes to však se opat Bylanský snažil Zlatou Korunu pozdvihnout, a proto koupil statek v Holkově a dvůr v Markvarticích. Díky jeho zkušenostem a dobrou již zmíněnou koupí Zlatá Koruna začala vzkvétat. Bylanský měl i řadu pomocníků, kteří se zasloužili o rozkvět kláštera. Příkladem může být sekretář Bohumír Wimmer, úředník Jan Jiří Wollner, sklep mistr Heřman Holler, provisor Alan Bylanský. Jelikož Bylanský byl znalý i v ekonomické oblasti, domluvil Zlaté Koruně výhodné půjčky, dokonce v roce 1776 sjednal se Schwarzenbergem vyšší deputáty.¹⁰⁶

Zajímal se o faunu i floru v okolí kláštera. Vytvořil školku ovocných stromů. Také choval cizokrajné ovce, zavedl odborné pěstování lnu, chmelu a jetele. Založil bažantnice, obory pro divoká prasata a daňky. Velice zajímavé je, že pěstoval i bource morušového,

¹⁰⁵ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 225-227.

¹⁰⁶ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 229-230.

moruše se tak staly okrasou všech cisterciáckých statků. Udělal stezku podél Vltavy, aby mniši mohli rozjímat na čerstvém vzduchu. V klášterním komplexu vysázel okrasné stromky, květiny, byliny. Toto všechno mělo sloužit k lepšímu rozjímání. Jelikož se opat Bylanský opravdu zajímal o přírodu, nechal vystavit malou hvězdárnu na svahu za klášterem. Bylo vidět, že tento opat vedl klášter opravdu důstojně, protože při vizitaci nebyly v protokolu uvedeny žádné připomínky.¹⁰⁷

V osobnosti opata Bylanského se nezapře jeho profesorská povaha. Knihovnu obohatil o filozofické a teologické spisy, které Josef Kadlec barvitě rozřazuje do 3 skupin. Velmi důležitá byla pro Bohumíra Bylanského vzdělanost, a proto roku 1774 zakládá školu.¹⁰⁸

Zlatokorunská škola

V důsledku měnící se situace roku 1770 na příkaz císařovny Marie Terezie vzniká ve Vídni státní školská inspekce, která vytvořila normy pro budoucí školy v rakouských zemích. Školám se tak říkalo „normální“. ¹⁰⁹ Tuto reformu značně ovlivnil muž jménem Johan Ignaz von Felbiger. Felbiger se nechal inspirovat slavným Janem Ámosem Komenským a postupoval dle jeho výuky, tedy výuky názorné.¹¹⁰

Bohumír Bylanský díky Mariiným reformám ve školství a díky vlastnímu názoru na to, že vzdělání je opravdu důležité, zakládá roku 1774 školu. Vyučovalo se zde česky a velký důraz se kladl na názornou výuku. Každá škola měla mít pevné budovy, ne však nákladné. Jednu či dvě učebny s dostatkem světla, pohodlné lavice, stoly, školní tabule, kalamáře a police pro uložení knih.¹¹¹

Škola se nacházela v dnešním opatském domě. Opat Bylanský se snažil zlatokorunské škole dopřát praktického vzdělání, a proto se rozhodl založit sbírku minerálu, rostlin, zvířat, dalekohledů, matematických nástrojů. Sestavil stereoskop ke zřetelnějšímu znázornění dějepisných obrazů. Sbíraly se zlaté, stříbrné i jiné mince pro praktickou výuku, závaží,

¹⁰⁷ HANSOVÁ, Jarmila. *Bohumír Bylanský – opat kláštera Zlatá Koruna* [online]. Osobnost.[cit. 3. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_bohbyl.xml

¹⁰⁸ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 231-232.

¹⁰⁹ HAVLOVÁ, Mája. *Zlatá Koruna: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 13.

¹¹⁰ PAVEL, Raphael. *Der letzte Abt von Goldekron*, s. 336.

¹¹¹ BELŠÍKOVÁ, Šárka. GAŽI, Martin. HANSOVÁ, Jarmila. *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy: osvícenství zdola v okrsku světa*, s. 68.

farmaceutické a zlatnické váhy, duté a prostorové míry, míry na tekutinu, nakoupil i hudební nástroje. Velmi zajímavé bylo zavedení divadelních her do výuky, které měly děti učit vzornému chování.¹¹²

Velmi významné pro školu ve Zlaté Koruně byly obrazy¹¹³ zahrnující několik tematických oborů, jimiž jsou: Orbis pictus, Portréty osobností, Katechismus. Tyto obrazy jsou tvořeny závěsnými tabulemi a rozděleny do několika částí. Také tři malby – Mapa Čech, Historická mapa, Oslava křesťanského náboženství víry a vědy. Další tři jsou původně neidentifikovatelné, ale nejspíše měly představovat ilustrace Telemachových cest od spisovatele Fenelona a měly patřit do cyklu obrazů učených mužů starověku, jak zmiňuje Rafael Pavel.¹¹⁴ Dále se mělo jednat o Ezopovy bajky, obraz mytologie Oppeltova a Belisarovy činy od Marmontela, ty jsou doposud nezvěstné. Tyto obrazy pro školy vytvořil zlatokorunský konvrš Tadeáš Schnegger.¹¹⁵

Prvním učitelem zlatokorunské školy se stal konvrš Matyáš Prosil. O pár let později je tento konvrš i ředitelem školy. Zajímal se o architekturu, přírodu, hudbu. Byl to právě on, kdo učil děti číst, psát, počítat i hrát na hudební nástroj do příchodu známého skladatele Antonína Borového.^{116 117}

Speciální výuku pro dívky zajišťovala Marie Konvičková.¹¹⁸ Dívky se učily ručním pracím, vaření a činnostem, které jsou velmi důležité pro to, aby každá dívka byla zdatná hospodyňka. Pro dívky opat Bylanský vytvořil přádelnu, aby mohly sprádat vlnu, len i hedvábí.¹¹⁹

Děti se také učily nejen těmto znalostem, při kterých většinu doby trávily ve škole, ale i praktickým dovednostem v oboru. Například polním pracím, pěstování obilí, sadařství,

¹¹² HAVLOVÁ, Mája. *Zlatá Koruna: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 13.

¹¹³ Viz příloha č. 1, obr. 5.

¹¹⁴ PAVEL, Raphael. *Der letzte Abt von Goldekron*, s. 336.

¹¹⁵ STEHLÍKOVÁ, Šárka. *Obrazy zlatokorunské školy*, In: GAŽI, Martin. *Kláster Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 312-313.

¹¹⁶ Viz příloha č. 1, obr. 6.

¹¹⁷ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 232.

¹¹⁸ JAKAB, Martin. *Zlatokorunská škola*. In: *Historie školství v regionu Český Krumlov*. [online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_zlasko.xml

¹¹⁹ BELŠÍKOVÁ, Šárka. In: GAŽI, Martin. HANSOVÁ, Jarmila. *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy: osvícenství zdola v okrsku světa*, s. 79.

pěstitelství, včelařství, vinohradnictví, chovatelství atd.¹²⁰ Sám Prosil, se svými žáky, úspěšně osázel pustý vrch poblíž kláštera. Seznamoval je s aromatickými a exotickými bylinami. Děti do školy chodily rády, protože dostávaly od opata Bylanského finanční příspěvek za to, co vypěstovaly. Výuka probíhala následovně: krasopis 3h/t, počty 3h/t, psaní německých a českých diktátů 3h/t, přírodopis 1h/t, industriálie při venkovském hospodaření 1 hodina. Jelikož přibývalo mnoho žáků, sám Prosil nemohl zvládnout učit všechny děti (to dokazuje pozvánka ke 4. veřejným zkouškám 61 žáků české venkovské školy kláštera Zlatá Koruna), a proto přichází do Zlaté Koruny Antonín Borový. (Též se uvádí, že Prosil neměl žádné pedagogické vzdělání, a bylo nutné zde mít někoho, kdo má na tuto činnost aprobaci). Antonín Borový učil děti nejen na hudební nástroje, ale také vyučoval dvacet pět hodin týdně znalost písmen, čtení v němčině a hlavně katechismus, protože nejdůležitější je láska k Bohu.¹²¹

Josefínské reformy a zrušení svatokorunského kláštera

Ani prosperující škola a činnost Bohumíra Bylanského nestačila k tomu, aby se Josef II. nad Zlatou Korunou slitoval. Snaha absolutistického státu o naprostou podřízenost církve zapříčinila, že na podzim roku 1784 Josef II. ruší klášter Zlatou Korunu.¹²²

Již císařovna Marie Terezie zavedla některá opatření proti klášterům roku 1767, kdy vydala zákon o omezení počtu klášterů a podřídila církevní jmění, včetně klášterních statků, státu. Těmto reformám o podřízení církve panovníkovi nepřidaly ani názory, že kláštery jsou místem lenivého života, zdrojem pověr a náboženského fanatismu a v majetkové oblasti představují promarněný kapitál. Proto se také Josef II. rozhodl pro zrušení těchto zbytečných klášterů.¹²³ Je vidět, že císař nebyl vůči Zlaté Koruně a jiným cisterciáckým klášterům nijak osobně zaujatý, protože ruší i kláštery bohatší, bez ohledu na to, k jaké řeholi náleží. Výjimkou se staly pouze čistě německé kláštery díky germanizační politice císaře a jeho

¹²⁰ JAKAB, Martin. *Zlatokorunská škola*. In: *Historie školství v regionu Český Krumlov*. [online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_zlasko.xml

¹²¹ BELŠÍKOVÁ, Šárka. GAŽI, Martin. HANSOVÁ, Jarmila. *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy: osvícenství zdola v okrsku světa*, s. 79.

¹²² KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 235-239.

¹²³ HANSOVÁ, Jarmila. *Rušení zlatokorunského kláštera a jeho svědci*. In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 513.

rádců. Kromě Oseku a kláštera ve Vyšším Brodě byly všechny cisterciácké kláštery zrušeny.¹²⁴

Postupy při rušení každého kláštera byly naprosto stejné. Na příkladu Zlaté Koruny si uvedeme, jak takové rušení probíhalo. Oficiální rozhodnutí o zrušení kláštera přišlo knížeti Janu ze Schwarzenbergu 9. října roku 1785. Hned druhý den odpoledne do kláštera přichází budějovický krajský hejtman Otto z Ottenthalu v doprovodu důstojníka Koniga z Prahy. Žádá opata o svolání konventu, aby mohl oznámit císařské rozhodnutí o zrušení kláštera. V dalším procesu se pokračovalo druhý den, kdy většinou opat kláštera podává manifest spolu s řeholníky. Jedním z řeholníků a dokonce „rádcem“ byl bratr (Alan) Bohumíra Bylanského.¹²⁵ Tak se stalo i ve Zlaté Koruně. To však nic na situaci nezměnilo a císařský komisař zapečetil sakristii, knihovnu, archiv, kanceláře, kuchyni, sklepy a přikročil k soupisu inventáře. Inventář evidoval peníze, dluhy, nadační a jiné kapitály klášterního jmění, cennosti, vybavení kláštera, poddané podle příslušnosti k jednotlivým klášterním statkům (Zlatá Koruna, Chlumeček, Holkov, Keblany, Kremže, Markvartice), lesy, mlýny, mobiliář, movitý i nemovitý majetek klášterních far (Polná, Kremže, Boletice, Kájov, Černice, Chvalšiny). Řeholníci a klášterní sloužící se museli do pěti měsíců vystěhovat. Soupis sloužících celkem evidoval dvacet jedna osob. Jednalo se o ranhojiče, dva kuchaře, běliče, soukače nití, pasáka, sklepníčka, konventního sluhu, pekařku, vrátného, prادلenu, pomocníci, ženu mající na starosti drůbež a mytí nádobí, učitele, kováře, sochaře, hlídače, šafáře a jiné.¹²⁶ Místní řeholníci se měli rozhodnout, zda přejdou do jiného kláštera, nebo do světské duchovní správy. Celkově se v Koruně rozhodlo osmnáct řeholníků pro světskou správu a zbytek pro penzionování.¹²⁷ Po odchodu řeholníků ze Zlaté Koruny v dubu roku 1786 začal rozprodej klášterního majetku. Nejcennější věci byly odvezeny do Prahy na příkaz pražského profesora Ing. Fr. Hergeta. Jednalo se o obrazy, technické modely, knihy, nástroje, stroje. Varhany koupil hejtman knížecí gardy Antonín Reisinger. Pražští židé odkoupili zvony, cínové nádobí, kostel klášterního pivovaru atd.¹²⁸

Jediný, kdo věřil a zasloužil se o obnovu Zlaté Koruny, byl Bernard Resch, řeholník, který po zrušení kláštera Zlatá Koruna přesídlil do kláštera ve Vyšším Brodě. Po smrti císaře

¹²⁴ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 236.

¹²⁵ PAVEL, Raphael. *Der letzte Abt von Goldekron*, s. 205.

¹²⁶ HANSOVÁ, Jarmila. *Rušení zlatokorunského kláštera a jeho svědci*. In: GAŽI, Martin. *Kláster Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 517.

¹²⁷ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 237.

¹²⁸ HANSOVÁ, Jarmila. *Rušení zlatokorunského kláštera a jeho svědci*. In: GAŽI, Martin. *Kláster Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 519.

Josefa II. pobízel oseckého opata Mořice Elbela, aby vyjednával s úřady o restituci Zlaté Koruny. Nástupce Josefa II. Leopold ale nechal vše při starém. Reschl zemřel a nikdo jiný se o navrácení cisterciácké spirituality do Zlaté Koruny již nikdy nepokusil.¹²⁹

Kláster a jeho industrializace

Po zrušení kláštera ve Zlaté Koruně vzniká obec Zlatá Koruna, jejíž hlavní centrum se nachází uvnitř klášterního areálu. Klášter se díky jeho majiteli knížeti ze Schwarzenbergu stává manufakturním místem, protože roku 1788 je zde zřízeno bělidlo na louce za opatskou zahradou. Celkově bylo nutno vybělit 15 tisíc kusů plátna ročně.¹³⁰ V klášteře zůstali pouze tři cisterciáčtí řeholníci, kteří museli vyměnit řádový oděv za kněžský. Zůstala zde i část klášterních sloužících a klášterních řemeslníků. Ti, co bydleli v konventních budovách, museli svůj domov opustit, protože se sem nastěhovali knížecí úředníci. Díky vzniku nových manufaktur a nedostatečnému personálu v klášterním hospodářském dvoře se obec Zlatá Koruna rozrůstá o další obyvatele. S povolením schwarzenberské stavební kanceláře se začaly stavět domky pro zde pracující. Doklady o přesném ustanovení rozlohy obce nemáme, neboť část se nacházela v intervilánu kláštera a jiná mimo klášter. Přesnou podobu a využití pozemků zlatokorunského kláštera umožňuje až geometrický plán kláštera schwarzenberského lesního inženýra Josefa Matze.¹³¹

V roce 1806 a 1807 Zlatou Korunu sužovaly povodně a další rok obrovské sucho. To zapříčinilo, že klesala výroba, protože soukeníci musili chodit pro vodu až do Vltavy, kde jí ale také bylo málo. V důsledku rozšiřování průmyslových závodů, které lákaly nové zájemce, se ze Zlaté Koruny stává spádová oblast pro okolní vesnice. Bývalý cisterciácký klášter se začal přeměňovat v poloměstské sídliště. V prostorech kláštera se hrály divadelní hry, nebo zde byly průmyslové závody, či dokonce i přádelna. Z klášterního hospicu nechal Antonín Josef Joss udělat jídelnu pro dělníky. Dalšími nájemníky se stávají po roce 1812 bratři Jungbauerové, kteří měli malou manufakturu na výrobu látek v Českých Budějovicích. Z počátku se této rodině v podnikání v klášterním areálu dařilo díky výhodné poloze kláštera blízko vody. Rozhodují se ale klášter v roce 1821 opustit a přesunout svůj podnik do Prahy,

¹²⁹ KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*, s. 238.

¹³⁰ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 158.

¹³¹ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 115.

nájem však majiteli Schwarzenbergovi platili a klášterní prostory využívali pro slévárenské účely. Z kostela sv. Markéty udělali tužkárnu. V roce 1853 část prostorů Zlaté Koruny pohlcuje oheň, konkrétně druhé patro a podkroví kostela sv. Markéty. Jungbauerové se rozhodli pro opravdu a zavedení nové výroby zápalek. Po smrti Matyáše Jungbauera, jednoho z bratrů, se dalším nájemníkem stává Petr Steffens, který klášter využívá na strojírenskou výrobu. Strojírenská výroba v klášteře prosperovala, dokonce se počet pracovníků zvýšil na osmnáct. Pro rozvoj strojírenského průmyslu byl důležitý export, bohužel v tak zapomenutém kraji výroba začala klesat. Nadějí na zlepšení poměrů byla dlouho očekávaná dostavba železniční trati z Českých Budějovic do Želnavy. Rakouské státní dráhy ale nasazovaly tak vysoké tarify, že pro přepravu strojírenského materiálu to znamenalo naprostý úpadek. Od roku 1873 se z klášterních zdí stává opět sirkárna. Tentokrát si svou pobočku zde zakládá Daniel Michael Roth. Z počátku zde pracovalo celkem 160 dělníků, ale sirkařskému průmyslu nebylo v Čechách přáno, proto musí Roth v 90. letech snížit kapacitu pracovníků na polovinu. V provozu tato sirkárna byla až do roku 1902.¹³²

20. století a současnost

Důležitou roli při rekonstrukci a záchraně kláštera ve Zlaté Koruně hrál Josef Braniš, díky svému zájmu o středověkou architekturu. Prostřednictvím svých článků, přednášek, knih a zmínek o Zlaté Koruně upoutal pozornost Společnosti přátel starožitností českých v roce 1903. Díky Josefu Branišovi se o samotný klášter začal zajímat i majitel Jan ze Schwarzenbergu. Svolal v roce 1907 poradu o zachování bývalého kláštera ve Zlaté Koruně. Účastníci spolu s majitelem se shodli na tom, že je třeba celý klášter zrekonstruovat. V první řadě měla být zrekonstruována kaple Andělů strážných, která byla původně přestavěna na sklad a byty dělníků. Následovat měla křížová chodba. Práce započaly po průzkumu inženýra Emila von Hartenhala. Byly také odstraněny všechny stavební úpravy vytvořené v 19. století. Stavební úpravy trvaly do roku 1910, kdy do Zlaté Koruny přijíždí majitel Jan ze Schwarzenbergu se svou manželkou. Zřejmě se mu klášter velmi líbil, protože svou návštěvu v dalších 2 letech absolvoval ještě třikrát.¹³³

¹³² BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 115-184.

¹³³ BEZECNÝ, Zdeněk. *Počátky rekonstrukce bývalého zlatokorunského kláštera v letech 1907-1914*, In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 347-356.

S příchodem 1. a 2. světové války se stavební činnost ve zlatokorunském klášteře zastavila. O průběhu 1. světové války a kláštera nemáme žádné dochované zprávy, pouze z jejího konce. Oficiální vznik ČSR byl ve Zlaté Koruně oslavován v listopadu roku 1918 velkou bohoslužbou v chrámu Nanebevzetí Panny Marie, kterou vedl místní páter Antonín Brandejs.¹³⁴

Během 2. světové války máme písemné zprávy o tom, že se zlatokorunské nádraží stalo strategickým bodem v boji proti německému vojsku. To dokazuje noc z 28. na 29. září, kdy se na nádraží strhla přestřelka mezi Freikorpssem a československou armádou. Vesnice se tak kvůli této roztržce proměnila v řadu barikád a zátarasů. Situace se 2. den ve Zlaté Koruně uklidnila, neboť se uskutečnilo setkání vrcholných představitelů evropských mocností v Mnichově. Všichni s napětím čekali, co se stane, bohužel byla podepsána nechvalná Mnichovská dohoda a osud pohraničního území byl zpečetěn. Zlatá Koruna se našťastí stala součástí ještě zbývajících Československa. Velký problém však nastal s přílivem českých uprchlíků z okupované oblasti, o které se zlatokorunští starali. Všechny volné místnosti v klášterním areálu byly tak využity jako úkryty pro uprchlíky.¹³⁵

V období protektorátu museli zlatokorunští občané sledovat přesun německého vojska do Českých Budějovic v dopoledních hodinách 15. března 1939. Za zmínku v tomto období stojí kolaborant Václav Cibulka. Tento muž se stal zlatokorunským Emanuelem Moravcem. Proto si celá ves musela dávat velký pozor na to, co udělá, či řekne. Zlatá Koruna byla tak na podzim roku 1942 přejmenována na Goldenkron. S blížícím se koncem nacistického Německa Václav Cibulka utíká s rodinou do Německa a zlatokorunští občané začínají vynášet pytle s pískem na půdu zlatokorunského kláštera na ochranu vesnice a kláštera proti případnému bombardování. K výrazným bojům však ve Zlaté Koruně nedošlo.¹³⁶

První rekonstrukce začínají probíhat v 50. letech, nešlo však o velkou stavební činnost. V důsledku nedostatku bytů obec poskytla obyvatelům 6 klášterních bytů. V šedesátých letech byla upravena část opatství pro potřeby místní školy. Též sem bylo umístěno oddělení

¹³⁴ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 191.

¹³⁵ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 198- 202.

¹³⁶ BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*, s. 202-209.

knihovních fondů Státní vědecké knihovny. V jižní části velkého konventu byl zřízen depozitář okresního archivu v Českém Krumlově. Ostatní části kláštera chátraly.¹³⁷

Komunistický režim a normalizace zapříčinily, že vše, co souviselo s církevním životem, mělo být potlačeno. Komunistickému režimu vadil i název - Zlatá Koruna, proto bylo v roce 1974 rozhodnuto, že ve Zlaté Koruně vznikne Památník jihočeského písemnictví se stálou literární expozicí.¹³⁸ Nevadila mu však Zlatá Koruna takovým způsobem, jako osazenstvo ve Vyšším Brodě, kvůli účelu, kterému doposud sloužila. Tedy jako průmyslová fabrika.

Pro potřeby zmíněné expozice byla do kláštera zavedena elektřina. Za rok se mění i majitel kláštera, stává se jím Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. O čtyři roky později výkon vlastnických práv přechází na Státní vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích. Stávající majitel tolik o rekonstrukci nedbal a do místností začalo zatékat, převážně se jednalo o střechy opatství, malého i velkého konventu. Věž opatství začala mít problémy se statikou, vlhkost dokázala poškodit střešní trámy konstrukcí, fasád dokonce i zdiva.¹³⁹

S opravami se začalo až roku 1986. Nejprve došlo k obnovení střech na malém konventu, kapli Andělů strážných a budově opatství. V letech 1988-1989 probíhala stavba kanalizace a požárního vodovodu. V roce 1990 se zrekonstruovalo obvodové zdivo kláštera. O rok později probíhala renovace pláště konventu a kaple Andělů strážných. Také došlo na obměnu střešní krytiny, rekonstrukci záchodů a umývárny v opatském domě.¹⁴⁰

Od roku 1995 je zlatokorunský klášter prohlášen vládním nařízením národní kulturní památkou, včetně hospodářského dvora. Ve stejném roce probíhala oprava východní strany velkého konventu a začala úprava patra kaple Andělů strážných pro depozitář historických fondů Jihočeské vědecké knihovny. V roce 1996 došlo k opravě opatské věže a vybudování nové badatelný v prostorách oddělení rukopisů a vzácných tisků.¹⁴¹

¹³⁷ TROUP, Zdeněk. *Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století*, In: GAŽI, Martin. Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé, s. 357-359.

¹³⁸ TROUP, Zdeněk. *Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století*, In: GAŽI, Martin. Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé, s. 360-361.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ TROUP, Zdeněk. *Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století*, In: GAŽI, Martin. Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé, s. 361-366.

V roce 2000 opět se mění majitel, stává se jím znovu Národní památkový ústav v Českých Budějovicích. Vedení Národního památkového ústavu realizuje další úpravy a rekonstrukce v klášteře Zlatá Koruna. Příkladem je nově vydlážděné opatské nádvoří, instalace elektronického zabezpečení a požární ochrany objektu, rekonstrukce přízemních prostor opatství atd. Rok 2003 přinesl pro Zlatou Korunu vestavbu moderního sociálního zařízení, úpravu přízemí západního křídla. O rok později v rajském dvoře byla nově zrekonstruována kašna a byla obnovena restaurátorská činnost v hale opatství. V roce 2010 byla konečně završena celková rekonstrukce klášterního areálu.¹⁴²

Cisterciáci se ovšem do kláštera ve Zlaté Koruně nevrátili, odkaz jejich spirituality však je dodnes patrný. V areálu je zachována živá bohoslužba v konventním chrámu, který se stal zároveň farním kostelem. Je zde také odborná knihovna historických fondů Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Probíhají zde i prohlídky areálu, které seznamují s životem cisterciáckého řádu. Celkem se jedná o čtyři prohlídky. První prohlídka s názvem Bývalý klášter a kostel nás zavede do přízemí malého konventu a gotické dvoupatrové kaple Andělů strážných, velkého konventu a kostela Nanebevzetí Panny Marie. Další prohlídkovou trasou jsou Místa setkání v literatuře z jižních Čech a východní Šumavy. Tato prohlídka se věnuje literárnímu dění na jihu Čech. Třetí trasou je budova opatství, kde původně žil opat, ale také zde v minulosti za opata Bylanského probíhala školní výuka. Též budova sloužila jako ubytovna pro dělníky po zrušení kláštera Josefem II.. V kapli opatství je od roku 2016 instalován obraz Zlatokorunské madony¹⁴³, která je patronkou tohoto cisterciáckého kláštera. Obraz byl namalovaný v roce 1410-1420 na zakázku kláštera. Po jeho zrušení byl tento obraz přesunut do nově zřízeného farního kostela Nanebevzetí Panny Marie, kde byl součástí hlavního oltáře až do roku 1938.¹⁴⁴ V roce 1938 ze strachu před Hitlerem byl obraz převezen do Prahy, kde se stal součástí expozice Národní galerie. V devadesátých letech měl být obraz církvi navrácen, ale stal se součástí expozice kláštera ve Vyšším Brodě. Po dostavbě opatské kaple se 17. dubna roku 2016 obraz Zlatokorunské madony vrací zpět. Čtvrtou trasou je klášterní lapidárium. Zde

¹⁴² TROUP, Zdeněk. *Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století*. In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*, s. 361-366.

¹⁴³ Viz příloha č. 1. obr. 7.

¹⁴⁴ *Prohlídkové okruhy*. In: Zlatá Koruna [online]. [cit. 7. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.klaster-zlatakoruna.eu/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

jsou vystavené kamenické prvky, které představují sondu do geografické historie zdejší krajiny.¹⁴⁵

Dnes klášter Zlatá Koruna představuje celý komplex budov. Do kláštera vstupujeme branou u Kostela sv. Markéty. Uvnitř předklášteří se nacházel klášterní hospic a řada dnes přestavených budov klášterních řemeslníků. Jádrem kláštera tvoří chrám, malý a velký konvent, kaple Andělů strážných a budova opatství. Nejstarší dochovanou částí kláštera je kaple Andělů strážných.¹⁴⁶ Od počátku byla postavena jako patrová. Při rekonstrukci bylo zjištěno, že tato kaple měla červenou barvu, proto se restaurátoři rozhodli tuto barvu na omítce obnovit. Na kapli andělů strážných přiléhá malý konvent¹⁴⁷, který ve středověku sloužil mnichům jako nemocnice.¹⁴⁸ Po vypálení husity se celý klášterní život přesunul do malého konventu až do 17. století. Po návratu mnichů do velkého konventu se z malého konventu roku 1697 stává noviciát.¹⁴⁹ Další částí je klášterní chrám Nanebevzetí Panny Marie¹⁵⁰. Tento chrám byl v roce 1420 husity naprosto zničen. Rekonstrukce chrámu začala probíhat až v letech 1663 až 1669. Velký konvent¹⁵¹ s křížovou chodbou¹⁵² vznikl stejně jako klášterní chrám. Za husitských válek byl tento chrám naprosto zničen. Oprava a dostavba tohoto konventu proběhla až v 2. polovině 17. století. V jihovýchodním křídle tohoto konventu se nacházel refektář- klášterní jídelna.¹⁵³ Severně od kaple Andělů strážných a malého konventu se nachází trojkřídlá budova opatství.¹⁵⁴ V prvním patře opatství se zachovala kaple¹⁵⁵ z poloviny 14. století. Dnes je tato budova používána pro vědecké účely.¹⁵⁶

Jak je vidět, dnes tento klášter představuje stejně živou dominantu i přes to, že zde není osazenstvo tak, jako ve Vyšším Brodě. Můžeme tedy s jistotou říci, že i přes tento fakt zlatokorunský klášter představuje centrum kultury, vzdělání, ale i místo, kam chodí rozjímat věřící člověk.

¹⁴⁵ *Prohlídkové okruhy*. In: Zlatá Koruna [online]. [cit. 7. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.klaster-zlatakoruna.eu/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

¹⁴⁶ Viz příloha č. 1. obr. 8.

¹⁴⁷ Viz příloha č. 1. obr. 9.

¹⁴⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 124.

¹⁴⁹ HAVLOVÁ, Mája. *Zlatá Koruna: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

¹⁵⁰ Viz příloha č. 1. obr. 10.

¹⁵¹ Viz příloha č. 1. obr. 11.

¹⁵² Viz příloha č. 1. obr. 12.

¹⁵³ Viz příloha č. 1. obr. 13.

¹⁵⁴ Viz příloha č. 1. obr. 14.

¹⁵⁵ Viz příloha č. 1. obr. 15.

¹⁵⁶ HAVLOVÁ, Mája. *Zlatá Koruna: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*, s. 11.

Kláster Vyšší Brod

První cisterciácká fundace 13. století vznikla s velkým odstupem času od cisterciáckých klášterů založených ve 12. století. V intervalu od roku 1140-1150 vznikly celkem 4 kláštery (Sedlec, Plasy, Pomuk, Hradiště). V letech 1150-1200 (Osek, Sv. Pole). Od roku 1200-1250 nevzniklo žádné nové opatství, zájem však o cisterciácký řád byl, to dokazuje v 50. letech 13. století Vok z Rožmberka.¹⁵⁷

Vznik kláštera

Kláster ve Vyšším Brodě založil v roce 1259 jeden z nejvýznamnějších šlechticů, dvořanů a politiků, Vok z Rožmberka. Vok z Rožmberka se stal doživotním maršálkem Českého království a v roce 1256 byl pověřen správou Horních Rakous. Také byl zemským hejtmánem ve Štýrsku a získal hrabství Raab, které leží nedaleko rakouského Waldviertlu od krále Přemysla Otakara II.. Vok z Rožmberka patřil k nejvýznamnějšímu z rodu Vítkovců, též páni z Růže. Právě páni z Růže na počátku 12. a 13. století začali kolonizovat krajinu na jihu Čech. Vok z Rožmberka se zaměřil především na horní Povltaví, kde postavil jako kulturní centrum hrad Rožmberk. Vzhledem k tomu, že statky Voka z Rožmberka sahaly od hradu Rožmberk až na území soudního Muhlviertl, můžeme říci, že poloha kláštera ve Vyšším Brodě, který se nachází na nejjižnějším cípu Čech, představovala přirozenou spojnici mezi šlechticovo českými a rakouskými državami. Právě toto území si Vok vybral pro nový klášter, který se měl stát nejen centrem vzdělanosti, kultury, zbožnosti, ale zároveň i pohřebištěm. Je tedy patrné, že z ekonomického hlediska se jednalo o církevní fundaci, která slibovala nejen kultivaci prostředí, jak je známo z Benediktovy řehole, ale i zaručovala zachování práv Rožmberků na tomto území do budoucna. Z hlediska náboženského záměru, je možné, že pán z Rožmberka tento klášter postavil díky slibu, který dal Bohu.¹⁵⁸ To dokazuje lidová pověst zaznamenaná poprvé v rukopisu z 30. června roku 1629, která tvrdí, že Vok z Rožmberka, sídlící na svém hradě Rožmberk, se rozhodl pomodlit. Nejblíže však byla kaple sv. Anny v dnešní blízkosti vyšebrodského hřbitova. K této kapli se mohl dostat jediným způsobem a to tím, že přebrodí řeku Vltavu. Vltava byla ale v tento den tak rozvodněná, že se Vokův život ocitl v ohrožení. Pán z Růže se proto rozhodl v nejvyšší nouzi požádat Boha o pomoc. Pokud by přežil, postaví na místě kaple sv. Anny klášter. Vok s pomocí Boží řeku přebrodil a dostál

¹⁵⁷ HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 11.

¹⁵⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 9-10.

svým slibům. Postavil na tomto místě klášter a nazval ho Vyšší Brod.¹⁵⁹ Přestože tato lidová pověst vypovídá o Vokově velké zbožnosti, lze předpokládat, že jistou roli zde hrála potřeba rodového mauzolea. V tomto mauzoleu byl nakonec i Vok pohřben. Můžeme zmínit i Violu Těšínskou, vdovu po Václavu III., která si vzala Petra I. z Rožmberka. Celkem zde bylo pohřbeno 36 příslušníků rodu Rožmberků.¹⁶⁰

Klášteřu ve Vyšším Brodě se také říkalo Hohenfurt. Jednalo se o původní německou podobu jména. Vyšebrodský klášter svůj název získal díky brodu přes řeku Vltavu, který se zde nacházel („zu dem hohen Furt“ - U vysokého brodu). Latinsky Altovadum, což je rovněž překlad téhož názvu.¹⁶¹

Volbu místa, kde klášter bude stát, bylo nutné řešit s ohledem na cisterciácký řád, neboť Benediktova řehole stanovila mnichům žít na místě odloučeném od světské moci. Pomineme-li již zmíněnou obchodní stezku spojující Čechy a Podunají, bylo toto místo vhodné pro založení kláštera.¹⁶²

Klášter ve Vyšším Brodě je pozoruhodný svou polohou a přírodou, které hrály velmi významnou roli v době husitských bojů. Hranici kraje tvoří horní tok Vltavy, která sem teče přes peřeje, nazývané „Čertovy proudy“. Řeka se pod Vyšším Brodem obrací zpět ke skalnatým údolím do českobudějovické kotliny. Samotný klášter je obklopen řadou skalisek, která mají příznačné názvy jako: „Čertova stěna, Ďáblova kazatelna, Strašidelník“. Už z názvů těchto skal je patrné, že údolí vklíněné mezi velké kopce potřebovalo proslunit boží prozřetelností v podobě cisterciáckého řádu, neboť tato krajina byla místními obyvateli považována za sídlo přírodních běsů. Pro cisterciáckého mnicha však tato oblast s hlubokými lesy, svěžími loukami a potůčky představovala klidem nerušenou krajinu vhodnou pro rozjímání.¹⁶³

Vok z Rožmberka si vybral cisterciácký řád nejen díky jeho dobové oblibě a kolonizačním výsledkům, ale také kvůli své manželce Hedvice, která pocházela z rakouského hraběcího rodu Schauenbergů. Rodovým klášterem Schauenbergů byl cisterciácký klášter ve Wilheringu, a proto se Vok z Rožmberka obrací na opata cisterciáckého řádu do Cîteaux s

¹⁵⁹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 10-11.

¹⁶⁰ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*, s. 167.

¹⁶¹ HANSOVÁ, Jarmila. *Klášter Vyšší Brod*. In: *Historie kultury v regionu Český Krumlov*. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_klasvb.xml

¹⁶² KORUNA, B. S. *Cisterciáci*, s. 65.

¹⁶³ KORUNA, B. S. *Cisterciáci* s. 67.

prosbou, aby tento řád osídlil klášter. Následně na to generální kapitula posílá vybrané opaty z Pomuku a hornorakouského Baumgartenbergu k prozkoumání místa. Velmi výhodná poloha kláštera ve Vyšším Brodě dopomohla k rychlému osídlení kláštera. Další možnou volbou, proč si šlechtic vybral tento řád, byla proslulost cisterciáků svou zbožností. Cisterciáci by se tak mohli modlit za duše zemřelých Rožmberků a obhospodařovali by rodovou hrobku.¹⁶⁴ Vyšebrodský klášter se tedy stal pátou generací Citeaux.¹⁶⁵

Dějiny vyšebrodské kláštera do husitských válek

Za zakládací listinu¹⁶⁶ tohoto kláštera je považována listina pražského biskupa Jana III. z Dražic, ze dne 1. června roku 1259, která potvrzuje fundaci Voka z Rožmberka a zároveň světlí stavbu klášterního kostela. Část této listiny tvořil soupis majetku, který Vok dal do vínku klášteru.¹⁶⁷ Jednalo se o několik rozptýlených vsí v jižních Čechách, jednu ves v Horním Rakousku a Slezsku a tři kostely. Další, kdo obdaroval vyšebrodský klášter, jsou Vokovi příbuzní Vítek a Bivoj z Krumlova, kteří klášteru darují tzv. Klášterní les. O rok později ale Vok upravuje listinu a přidává dvě vinice v Rakousku, které definitivně potvrzuje roku 1264 český král Přemysl Otakar II.¹⁶⁸

Cisterciáctví mniši přišli do kláštera z Wilheringu u Lince až v průběhu roku 1259. Jednalo se o dvanáct mnichů v čele s prvním vyšebrodským opatem Ottou. Již před jejich příchodem začaly práce na výstavbě kláštera. Nejprve se musel vyčistit prostor, kde měl klášter stát, a následně na to se začalo se stavbou nejnútnejších budov ze dřeva. Jednalo se o oratoř, ložnice, kuchyně, pokoje pro nemocné a opata. Nejstarší částí kláštera dnes je sakristie, která původně sloužila jako oratoř.¹⁶⁹

Po smrti Voka z Rožmberka v roce 1262 se však vztahy mezi králem Přemyslem Otakarem II. a Vokovými nástupci Jindřichem I. a jeho bratrem Vítkem mění. Přílišná rozpínavost Vítkovců na jižní části královny říše zapříčinila vznik zlatokorunského kláštera a

¹⁶⁴ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 15.

¹⁶⁵ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 251.

¹⁶⁶ Viz příloha č. 2. obr. 1.

¹⁶⁷ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*, s. 161.

¹⁶⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 13-15.

¹⁶⁹ HANSOVÁ, Jarmila. *Klášter Vyšší Brod*. In: *Historie kultury v regionu Český Krumlov*. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_klasvb.xml

následnou vzpouru české šlechty proti panovníkovi v roce 1276. Se strachem o vyšebrodský klášterní majetek Rožmberkové žádají papeže Mikuláše III. o potvrzení majetku a privilegií. Papež prosbu vyšebrodského kláštera vyslyšel a roku 1278 pověřuje ochranou kláštera pražského biskupa. Další spory mezi Vítkovci a Přemyslovci se dotkly kláštera v roce 1290, kdy tamní mniši přijali tělo Závaše z Falkenštejna, druhý manžel královny- vdovy Kunhuty, který patřil mezi dobrodince a mecenáše kláštera, ale také k představitelům odbojných Vítkovců, kteří odmítali podporovat krále. V době své největší slávy Závaš z Falkenštejna daroval cisterciákům ve Vyšším Brodě tzv. Závašův kříž.¹⁷⁰ Závašův kříž¹⁷¹ jako skvost zlatnického umění obsahující část z dřeva pravého kříže, na kterém spočinul Ježíš, představoval pro klášter ve Vyšším Brodě velmi vzácnou relikvii, která podtrhla jak reprezentativní, tak náboženskou důležitost kláštera. Kříž je považován za jednu z nejcennějších zlatnických prací středověku. Obsahuje více jak 50 drahokamů a 230 perel. Dnes se tento kříž nachází v kostele Nanebevzetí Panny Marie v klášteře Vyšší Brod.¹⁷² Mecenáš vyšebrodského kláštera Závaš z Falkenštejna byl roku 1290 na rozkaz krále Václava II. Popraven, a jak již bylo zmíněno, jeho tělo se nachází ve vyšebrodském klášteře, konkrétně je pohřben u kapitulní síně.¹⁷³

Za opata Adama (1281-1286) Jindřich I. z Rožmberka daruje klášteru celkem 8 vesnic: Dolní Drkolnou, Studené, Kobylnici, Rojov, Zahrádku, Přední Kruhovou, Hodenice a Břehov. V listině v níž Rožmberk daroval klášteru tyto vesnice, je také poprvé uvedena zmínka o stavbě klášterního kostela. O 3 roky později Jindřich klášteru daruje 10 marek na jeho dokončení. Peníze šlechty nestačily na vybudování tak velkolepého klášterního kostela a proto veškeré vybrané odpustky od věřících byly použity na jeho dostavbu. To dokazuje nedatovaná listina, kterou uvádí Dominik Kaindl: „*klášterní kostel se zřizuje s větším nákladem, než dostačují prostředky, aby toto chvályhodné dílo, které bylo započato na počest nejblahoslavenější Panny Marie, bylo dokončeno*“.¹⁷⁴

Významnou osobností pro klášter se také stal Petr I. z Rožmberka, který často bývá označován za druhého zakladatele kláštera. Za svého života daroval vyšebrodskému klášteru řadu vesnic, příkladem je obec Radvanov, ves Větrná a další 4 vesnice, které klášter o 8 let později prodal. S darováním těchto vesnic je spojená i první zmínka o příchodu šesti

¹⁷⁰ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 16.

¹⁷¹ Viz příloha č. 2. obr. 2.

¹⁷² FRANC, Jiří. *Kříž zvaný Závašův: světový unikát a národní kulturní památka České republiky*, nestránkováno.

¹⁷³ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 18.

¹⁷⁴ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 17-18.

nemocných z vesnice Větrná do místního klášterního špitálu.¹⁷⁵ Petr z Rožmberka klášteru nedaroval jen nemovitý majetek, ale také devět deskových obrazů do klášterního kostela. Deskové obrazy namaloval neznámý muž, kterému se začalo říkat Mistr vyšebrodského oltáře.¹⁷⁶ Dnes je tato památka představující život Ježíše Krista zapůjčena Národní galerii v Praze.¹⁷⁷ Osobnost Petra I. se k vyšebrodskému klášteru váže také díky tradici, která vypráví, že tento šlechtic inklinoval k mnišskému způsobu života. Jako malý žil v klášteře poměrně dlouhou dobu a na konci svého života se odebral k duchovnímu rozjímání právě do kláštera ve Vyšším Brodu.¹⁷⁸

Doba tohoto „druhého zakladatele“ kláštera však neznamenal vřdy prosperitu kláštera. Roku 1338 zastihla klášter ve Vyšším Brodu válka mezi králem Janem Lucemburským a rakouským vévodou Albrechtem. Rakouská vojska v počtu 180 členů se usadila a plenila nejen Vyšší Brod, ale i další okolní vesnice.¹⁷⁹ V roce 1346 Petr klášteru daruje 60 kop grošů na výstavbu křížové chodby v klášteře. Následně na to o rok později umírá a je dodnes pohřben v rodové klášterní hrobce. Petrova vdova, Kateřina z Rožmberka, v klášteře zanechává pravý poklad pro tamní mnichy. Jednalo se o vzácný relikviář obsahující 77 svatých ostatků sv. Jana Křtitele, apoštolů Petra a Pavla, Máří Magdaleny, evangelistů sv. Marka a Lukáše, včetně českých patronů sv. Vojtěcha, Václava, Ludmily atd.¹⁸⁰

V péči o klášter po Petrovi I. pokračovali jeho synové Jošt, Petr a Oldřich, kteří nejen, že obohacovali majetek kláštera o další statky, ale zasloužili se o osvobození kláštera od daní za vlády Karla IV.¹⁸¹

Díky tak schopné politice a štedrosti Rožmberků se klášterní panství rozrostlo v průběhu 13. a 14. století na více jak 70 vsí a 13 klášterních dvorů. Klášter se tak skládal z centrálního panství, klášterního okolí a dalších vesnic, které spojovaly klášter s okolím významného města jižních Čech, Českými Budějovicemi. Díky své práci vyšebrodští cisterciáci kolonizovali neosídlenou krajinu směrem jižně od Vyššího Brodu a nepostihla je

¹⁷⁵ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 22.

¹⁷⁶ PĚŠINA, Jaroslav. *Mistr vyšebrodského cyklu*, s. 11-13.

¹⁷⁷ *Mistr vyšebrodského oltáře*. In: Životopisy umělců. [online]. [cit. 11. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/Mistr-vysebrodskeho-oltare--42>

¹⁷⁸ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*, s. 163.

¹⁷⁹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 24.

¹⁸⁰ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách, Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 19.

¹⁸¹ *Klášter pod patronací Rožmberků*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-pod-patronaci-Rozmberku>

hospodářská krize v takové míře, jako ostatní kláštery jiných řádů.¹⁸² Byl dokončen konvent a v rámci celého areálu byly postaveny další budovy. V roce 1379 byl dodělán již zmíněný klášterní špitál a vybudována kaple sv. Máří Magdaleny. V západní části klášterního areálu byly dostaveny hospodářské budovy a dvůr. Dodnes můžeme v této části nalézt původní gotickou budovu mlýna. Jak je patrné, klášter ve Vyšším Brodě v této historické epoše vzkvétal až do husitských válek.¹⁸³

Vyšší Brod v době husitských válek

Důležitou roli v dějinách vyšebrodského kláštera v období husitských válek hrál Oldřich II. z Rožmberka. Ten na počátku husitských válek sliboval věrnost husitům. Díky věrnému husitovi Oldřichovi z Rožmberka se v době, kdy husité přecházející do ofenzívy, nic vyšebrodskému klášteru nestalo.¹⁸⁴

To se však mění na podzim roku 1420, kdy dochází k vypálení Zlaté Koruny a následnému tažení husitů v čele s Chvalem Řepickým z Machovic dál směrem k Vyššímu Brodu. Tento „boží bojovník“ rabuje klášter ve Vyšším Brodu a poráží Oldřicha, proto si Oldřich za těžkých finančních podmínek vykupuje příměří. A „zachraňuje“ tím klášter.¹⁸⁵ Požárem byl zničen krov kostela a celý klášter byl také poškozen, nebyl však vypleněn ani zničen, jako tomu bylo ve Zlaté Koruně.

Víme však, že o dva roky později se husité vrací zpět do jižních Čech. Táhli přes Tábor do Nových Hradů, které dobyli a zničili, následně zpustošili Rychnov, Dolní Dvořiště, Rožmitál. Dostali se až k hradu Rožmberk, který se pokusili oblehnout, ale marně. Zde je tentokrát Oldřich II. z Rožmberka porazil. Díky porážce u hradu Rožmberk husité dál na vyšebrodský klášter nepokračují a stahují se zpět do Českých Budějovic. Kvůli finančně ztrátě Oldřicha II. z Rožmberka v bojích proti husitům musel v roce 1420 zastavit své klenoty Reinprechtovi z Walsee, švagrovi Oldřicha. Také roku 1423 žádá vyšebrodský klášter, aby mu byly zaslány ty nejcennější věci, které rovněž dává do zástavy Reinprechtovi.¹⁸⁶ Díky

¹⁸² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Vyšší Brod - historie*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*, s. 68.

¹⁸³ FOLTÝN, Dušan. SOMMER, Petr. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 690.

¹⁸⁴ ČORNEJ, Petr. *Prachatice, Zlatá Koruna (Praha) v roce 1420*, s. 140-141.

¹⁸⁵ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, s. 22.

¹⁸⁶ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 34.

svému angažování v politice Oldřich II. s konečnou platností za 2333 uherských zlatých zastavuje klášter ve prospěch svého švagra.¹⁸⁷ Mniši před husity prchají z kláštera do Českého Krumlova, kde roku 1457 opat Přibyslav abdikuje. Hned poté se mniši vrací zpět a začínají rekonstruovat vše, co bylo husity poničeno.¹⁸⁸ Husitské války a poněkud zvláštní zacházení Oldřicha II. zapříčinily velké movité ztráty, které klášteru nahradil až Oldřichův syn Jan II. z Rožmberka. Navrátil mu všechny zastavené klenoty. Dále klášteru věnoval vesnici Nová Ves, Mýtiny, Rychlov. Také urovnal některé spory, které se týkaly vlastnění pozemků. Příkladem může být spor z roku 1465 mezi vyšebrodským opatem a Ludvíkem ze Žumberka, který se týkal cesty, potoka a pozemku u vsi Kamenná.¹⁸⁹

Konec husitských válek a doba do třicetileté války

Husitské bouře utichly a poměry v klášteře se zformovaly a uklidnily. Protokol z vizitační kontroly ze dne 18. 5. 1455 poukazuje na to, že i osazenstva v klášteře bylo dost. Celkem se jednalo o 14 mnichů, 4 novice, 1 konvrše.¹⁹⁰

Po smrti Jana II. z Rožmberka nastoupila generace jeho synů (Jindřich V., Vok II., Petr IV.), kteří se nijak významně do klášterních dějin nezapsali. To však neznamenalo, že by řeholníci zaháleli. Za opata Tomáše II. se tamní mniši snažili o rozvoj věd a vzdělání. Mnoho profesorů (mnichů se sliby) se pustilo do vytvoření kodexů, příkladem může být Melchior Cheller, který na konci 15. století napsal Evangelium Nicodemi (Nikodémovo evangelium) a Epistola Pilati ad Tyberium (Pilátův list Tiberiovi). Dále pak Fr. Jakub z Nových Hradů opatu Tomášovi daroval Diurnale cisterciense a o rok později napsal z pověření opata celé klášterní nekrologium. P. Prokop sepsal celý cisterciácký breviář, bratr laik Jan zhotovil cisterciácký misál. P. Leonard napsal kodex č. 18. Dále existuje celá řada klášterních listů a kodexů, jejichž autorství není jasné.¹⁹¹

Rok 1470 je pro historii vyšebrodského kláštera podle autobiografu nejvýznamnějšího opata vyšebrodského kláštera, Qiurina Mikla, velmi důležitý, neboť v červnu došlo k vyhoření

¹⁸⁷ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze, s. 164.

¹⁸⁸ *Klášter pod patronací Rožmberků*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-pod-patronaci-Rozmberku>

¹⁸⁹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze, s. 165.

¹⁹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 254.

¹⁹¹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 43.

kláštera. Naopak P. Siegfried Kühweg tvrdí, že tato zpráva není historicky věrohodná.¹⁹² Neobvyklý byl také rok 1483 pro řeholníky ve Vyšším Brodě. Poprvé byl jejich opat zvolen za opata i mimo mateřský klášter a to do Zlaté Koruny.¹⁹³

Přelom 15. a 16. století je spojen s řadou změn a reforem v oblasti církve a společnosti. S rostoucím protestantismem se panovníci a šlechta rozhodli podříditi si jak církve, tak poddané. Tedy i klášter ve Vyšším Brodě musel bojovat s růstem protestantismu u svých poddaných. I přes to, že vyšebrodský opat Knoll udělil městečku privilegia, vzbouřili se poddaní roku 1526 proti němu. Tento čin však fyzicky nepoškodil klášter, tak jako o 10 let později ničivý požár, který zničil nejen klášterní budovy, ale i kostel.¹⁹⁴ Nástupce opata Knolla, opat Pavel Klötzer, nechal budovy znovu postavit.¹⁹⁵

Poslední Rožmberkové Vilém a Petr Vok se rozhodli s klášterním majetkem a klášterem samotným zacházet stejně tak, jako Oldřich II. z Rožmberka. Vilém a Petr Vok považovali klášter ve Vyšším Brodě za svůj azyl.

V roce 1549 Anna z Rožmberka posílá Petra Voka do kláštera, aby ho uchránila před morem, tedy boží pohromou. Nejspíše se domnívala, že boží ruka v klášteře Petra uchrání. Dále se do klášterních budov odebral Vilém z Rožmberka s celým dvorem v letech 1562 a 1585, také ze strachu z morové epidemie. O rok později zde Vilém tráví vánoční svátky.¹⁹⁶ Vyšebrodský klášter tak ztrácel na významu pro cisterciácký řád, neboť nemohla být dodržována přísná řehole sv. Benedikta. Nejen že konvent musel přijít do styku s majiteli kláštera, ale také s návštěvami Rožmberků, které zde často nocovaly. Příkladem může být císař Maxmilián II. v roce 1562, nebo Ferdinand Tyrolský o dva roky později, dále pak Karel markrabě z Burgau.¹⁹⁷

Je patrné, že Rožmberkové tento klášter opravdu brali jako svůj rodinný majetek hlavně díky nekropoli, která jim připomínala jejich slavné předky. Petr Vok dokonce klášter ve Vyšším Brodě považoval natolik za rodinný majetek, že ho uvedl ve své závěti, kde je řečeno: „*Klášter pak vyšebrodský, ten podle smlouvy mezi Jeho Milostí Císařskou a mnou o*

¹⁹² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 43.

¹⁹³ *Klášter pod patronací Rožmberků*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 13. 3.2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-pod-patronaci-Rozmberku>

¹⁹⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 254.

¹⁹⁵ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 48.

¹⁹⁶ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze, s. 166.

¹⁹⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 254-255.

*panství učiněné, po mé smrti na pana Jana hraběte z Seryny, a kdyžby týž pan hrabě z Serynu bez dědiců mužského pohlaví z tohoto světa sešel, na Jeho Milosti Císařskou připadnouti má“.*¹⁹⁸

Tento pan Jan ze Seryny, Petrův synovec, umírá velmi brzy po Petrovi a podle slov ze závěti, klášter připadl Rudolfovi II.¹⁹⁹

Třicetiletá válka a klášter ve Vyšším Brodě

Třicetiletá válka znamenala pro Vyšší Brod smutné časy. Klášter musel ubytovávat vojska, která drancovala a loupila v okolních vesnicích. Také povinné dávky zapříčinily velkou hospodářskou ztrátu. To dokazuje žádost plukovníka jezdeckva Oldřicha Kinského v roce 1618, který chce po klášteřu 400 strychů ovsa pro vojenské koně. Tato žádost a mnoho jiných nebyla však prosbou, ale jakýmsi příkazem spojeným s výhrůzkami, proto vyšebrodský klášter na většinu těchto žádostí odpovídá kladně a vyčerpává tak již ochablé hospodářství a celý klášter. S rostoucím nebezpečím střetu císařských a stavovských vojsk se 3 tamní mniši uchylují do bezpečí rakouských klášterů. Zůstává zde pouze opat Paul III. s několika řeholníky.²⁰⁰

Na podzim roku 1618 dochází ke střetu stavovského a císařského vojska ve vyšebrodském průsmyku. Vyšebrodský klášter v této době ubytoval stavovská vojska v čele s Jindřichem Šlikem. Toto vojsko po porážce táhne pryč a ve vyšebrodském klášteři se tentokrát usidluje císařské vojsko s 500 jezci a 2 prapory pěšáků. Vydrancován a ničen nebyl jen klášter, ale i jeho državy. Obec Kamenná poslala opatovi dopis s prosbou o zasažení proti vojákům, kteří drancují, ničí, kradou dobytek.²⁰¹ Další velmi nepříjemnou situaci popisuje Dominik Kaindl z roku 1620, která se stala v obci Boršov, kdy byl na svátek Božího těla místní kněz rozsekán na kusy uherskými vojáky.²⁰²

V lednu 1620 umírá zmožený opat Paul III.. Jeho pohřbu se zúčastnil pouze převor a dva kněží, protože všichni ostatní řeholníci odešli na bezpečnější místa. Převor ihned

¹⁹⁸ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteři v Praze, s. 166.

¹⁹⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 255.

²⁰⁰ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 60.

²⁰¹ SCHUSSER, František. *Vyšší Brod a třicetiletá*. In: Historie regionu Vyšebrodsko. [online]. [cit. 18. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_trival.xml

²⁰² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 61-62.

ohlásil úmrtí opata do Wilheringu s žádostí o dosazení jiného řeholníka do této funkce. Wilherinský opat Georg Grill okamžitě reaguje a prosí císaře Ferdinanda II. o uspořádání volby nového opata. Novým opatem se tak stává již zmíněný převor Gangolph Schneidinger. Během celého roku opat Scheidinger neustále žádal císařského generála o napomenutí jeho vojska, neboť se chová velmi neslušně, zaprahá poddané vyšebrodského kláštera k oslům, bije je, ničí jejich domy. Prosbě však vyhověno nebylo. Klid ve vyšebrodském klášteře nastal až po Bílé hoře. Roky 1622 a 1623 probíhaly bez velkých bojů, a tak se postupně do Vyššího Brodu vrací zpět uprchlí kněží a mniši.²⁰³

Roku 1624 se opět do kláštera vrací armáda bavorského hejtmana Hermanna Wipparta. Chování tohoto vojska nebylo o nic lepší, než předešlých. Dokazuje to obžalovací list opata Schneidingera zemskému soudci, ve kterém bylo napsáno: „*Ačkoliv mu poddaní dávali všechno, co žádal, přesto byli častováni ranami a bitím. Ženy a dívky nepřirozeným způsobem ostouzeny a lidé byli vysáváni, že si mohli dopřát jen chleba z otrub. Svým kaprálům poroučel Wippart zapalovat domy, když nemohli sedláci plnit dodávky pro vojsko*“. Wippartovi nestačilo to, co způsobil, rozhodl se vyšebrodský klášter při svém odchodu zničit takovým způsobem, aby vše lehlo popelem. Jeho vojáci ucpali vodovodní trubky a odtáhli. Celková škoda se vyšplhala na 9 000 – 10 000 zlatých a 17 naprosto zničených usedlostí.²⁰⁴

Neustálé přechody vojsk se netýkaly ale jen kláštera ve Vyšším Brodě. Roku 1631, když do Čech vtrhli Sasové, se konvent v Oseku a Zbraslavi uchýlil právě do Vyššího Brodu. Vnitřní poměry však v klášteře nebyly dobré, neboť vyšebrodský opat zavedl úsporný režim, při kterém strádali všichni mniši. To mu ale nikdo nemůže vyčítat, protože je patrné, že uměl dobře zacházet s financemi. Jakmile to totiž bylo možné, za ušetřené peníze nechal postavit železnou mříž, která rozdělovala kostelní loď na dvě části.²⁰⁵ Návštěvy dalších vojenských jednotek zapříčinily velké ztráty v podobě celkem 77 dvorů. Po zjištění této naprosto katastrofální situace v roce 1635 uděluje císařský generál území vyšebrodského kláštera tzv. „*Saloagnardii*“, tedy osvobození od dalších vojenských dodávek a možnosti ubytování

²⁰³ SCHUSSER, František. *Vyšší Brod a třicetiletá*. In: Historie regionu Vyšebrodsko. [online]. [cit. 18. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_trival.xml

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 66-67.

vojáků. Bohužel v klášteře i přes tento rozkaz zůstává ještě v roce 1640 ubytované dělostřelectvo.²⁰⁶

Všechny uvedené pobyty vojsk nebyly tak hrozné, jako příchod Švédů na naše území. Rok 1648 byl, co se týče přechodu vojsk přes vyšebrodské opatství, naprosto zdrcující. Tisíce koní a tisíce vojáků.²⁰⁷ K utichnutí bitevní vřavy a ukončení přechodu vojsk přes Vyšebrodsko došlo až v říjnu po vyhlášení westfálského míru.

Zvláštní situace po tomto roce nastala pro opatství, neboť vedle vizitátora z Wilheringu se o práva nad klášteřem hlásil i vikář česko-moravsko-lužické řádové provincie. Tento problém byl vyřešen až o 20 let později prostřednictvím dohody. Vizitace se měly konat obě najednou. Volba opata zůstávala na wilheringském opatovi, ale konečné schválení záviselo na generálním vikáři.²⁰⁸

Po třicetileté válce došlo v důsledku velkého zadlužení kláštera k obsazování far vyšebrodskými místními řeholníky. Roku 1641 vyšebrodští mniši obsadili tyto fary: Vyšší Brod, Hořice, Rychnov u Nových Hradů, Strážov, Strýčice, Rožmitál atd. Díky obsazení far vyšebrodskými mnichy se snižoval finanční schodek vyšebrodského kláštera prostřednictvím odvodů (desátku) z výnosu. Tato plná jurisdikce vyšebrodských mnichů se nelíbila arciděkanovi Jiřímu Kleblatovi, který jakožto církevní správce jižních Čech odmítal, aby většina far byla obsazena pouze cisterciáky. Problém byl vyřešen roku 1652, kdy pražský arcibiskup Harrach souhlasil s dosavadním obsazením far cisterciáckými kněžími.²⁰⁹

²⁰⁶ SCHUSSER, František. *Vyšší Brod a třicetiletá*. In: Historie regionu Vyšebrodsko. [online]. [cit. 19. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_trival.xml

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 255.

²⁰⁹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 77-78.

18. století

18. století je pro vyšebrodský klášter známkou postupného rozšiřování moci kláštera a rozvoje duchovní správy.

Opat Jiří II. Wendschuh se postaral o vytvoření nového konventu, ale klášter zachvátil požár. Poškozen byl jak kostel, tak pivovar, mlýn i kovárna. Majitelé kláštera, rod Eggenbergů, se však nemohl postarat o rekonstrukci, neboť umírá poslední z nich a to kníže Jan Kristina. Podle dědické smlouvy uzavřené roku 1696 připadl klášter ve Vyšším Brodě rodu Schwarzenbergů.²¹⁰

Za zmínku v 18. století stojí také nejchytřejší opat vyšebrodského kláštera, Quirin Mickl. Quirin Mickl, doktor filozofie, teologie, práva a básník, vstoupil do vyšebrodského kláštera roku 1736. Tento muž byl natolik vzdělaným a chytrým řeholníkem, ale i básníkem, že ho sám Karel VI. jmenoval titulem „*poeta laureatus academicus*“. Své dílo, jemuž hlavním vzorem byl Vergilius, shrnul do jedné knihy s názvem „*Reciontior artis poeticae Helicon Libri IX*“. Tento řeholník se nezajímal ale pouze o vědeckou či básnickou činnost, ale také i o vnitřní činnost vyšebrodského kláštera. Za zmínku stojí zřízení klášterní knihovny, které daroval i nakoupil pro ni mnoho cenných knih. Také vytvořil přírodopisný kabinet numismatický, kabinet starožitností atd. O tyto kabinety neměli zájem pouze čeští badatelé, ale i vídeňští vědci, kteří dobře znali Micklovu knihovnu a kabinety. Dále pak tento opat nechat zřídit ve Vyšším Brodě novou radnici, za kterou dostal pochvalu od samotné císařovny Marie Terezie. Dnešní klášterní archiv je také jeho prací. Tento opat umírá velmi mladý roku 1676. Všechna jeho literární činnost zůstala doposud uložena v cisterciáckém klášteře Vyšší Brod. Samotní jeho nástupci ho označovali na nejučenějšího muže řádu. Tento muž se tak stal významným nositelem evropské vzdělanosti a kultury.²¹¹

Událostí, která měla pro klášter velké následky, byl nový robotní řád z 23. července roku 1777. Tento volební patent uzákonil, že každý povinný robotou musí v určité dny přijít s určitým počtem dobytka a vykonat zadanou práci. Opat vyšebrodského kláštera tento řád považoval za nepříznivý a žádá o zachování stávajícího řádu. Nebylo mu vyhověno hned, až na opakovanou žádost opata, který vyslal klášterního vrchního Kryštofa Václava Reinische, aby záležitost s hejtmanem vyřídil za menší „úplatek“. Klášterní vrchní záležitost vyřídil, ale

²¹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 256-257.

²¹¹ VOTRUBA, F. X. *Dr. Quirin Mickl*. In: Dr. Quirin Mickl. [online]. [cit. 21. 3. 2017]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22779>

pro své prohřešky byl propuštěn. Rozhodl se pomstít a poslal dopis císaři. Císař s okamžitou platností sesazuje jak hejtmana, tak opata vyšebrodského kláštera. A zavádí pravidelné kontroly kláštera.²¹²

Za císaře Josefa II. byla zavřena celá řada kostelů a klášterů, příkladem je již zmíněná Zlatá Koruna. Mnoho kostelů ve vyšebrodské oblasti bylo zavřeno, ale klášter ve Vyšším Brodě ne, nejspíš díky německému osazenstvu kláštera, které císař Josef II. upřednostňoval. Klášter však měl zakázáno přijímat nové členy, a proto byl také prakticky odsouzen k zániku. Světlé chvíle pro klášter nastaly až roku 1789, kdy byly opatu navráceny omezené pravomoci. Všechna práva opat vyšebrodského kláštera získal až za vlády císaře Leopolda II.²¹³

Vědecký rozkvět kláštera v 19. století

Velmi důležitou událostí se stal pro vyšebrodský klášter dekret z roku 1803, kdy byl v Českých Budějovicích zřízen teologicko- filozofický seminář. Vyšebrodským mnichům byla nabídnuta místa 4 profesorů na tomto semináři. Prvním vyšebrodským profesorem se tak stal P. Vincent Hauser. Další významná událost pro klášter se stala roku 1811, kdy klášterní panství se odloučilo od panství Českého Krumlova a bylo zaneseno do Zemských desek jako samostatný celek.²¹⁴

V první polovině 19. století můžeme jmenovat řadu učenců, kteří proslavili klášter ve Vyšším Brodě. Za zmínku stojí největší otec klášterních historiků Maxmilián Millauer. Maxmilián Millauer byl také profesor a rektor Karlovy univerzity v Praze a astronom. Ten roku 1825 popsal meteorit, který spadl na klášterní statek Lžín.²¹⁵ Významnou osobností byl také opat Leopold Wačkář (Wačkarz, Wačkář), za jehož působení vyrostlo v klášteře mnoho učenců. Leopold Wačkář byl ve Vyšším Brodě už od roku 1833 jako novic. Díky své prozíravosti a obchodním zkušenostem se osvědčil a v létě roku 1857 se stává opatem. Wačkář po získání opatského titulu začíná s okamžitou rekonstrukcí celého kláštera. Konkrétně klášterní kostel vybavil novým novogotickým mobiliářem a varhanami. Zrekonstruoval i další klášterní budovy jako byly klášterní pivovar, myslivna a byty pro

²¹² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 104-106.

²¹³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 257.

²¹⁴ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 113-114.

²¹⁵ *Maxmilián Millauer- popis meteoritu*. In: Hvězdárna Fr. Pešty. [online]. [cit. 26. 3.

2017]. Dostupné z: <http://www.hvezdarna-fp.eu/news/a1825-maxmilian-millauer-popisuje-meteorit-ulozeny-v-klastere-ve-vyssim-brode/>

místní řemeslníky. Velkým úspěchem bylo roku 1887 zavedení vodovodu do kláštera.²¹⁶ Ve stejném roce se rozhodlo 7 tamějších řeholníků vlastníma rukama postavit kapličku (Maria Rast am Stein) na Martinkovském vrchu. O 10 let později opat Wačkář vedle kapličky nechává postavit kostelík s křížovou cestou.²¹⁷ Také za vlády tohoto opata byla v klášteře rozvíjena věda a umění. Sám opat v roce 1871 rozšířil klášterní sbírku přírodnin a obrazů. Činný nebyl pouze Wačkář, ale celá řada tamních mnichů. Za zmínku stojí řeholníci zabývající se především historiografií a náboženstvím (dr. P. Valentin Schmidt, P. Raphael Pavel, P. Paulin Mörtl, dr. P. Emil Pustschögl, nebo dr. P. Wilibald Ladenbauer), nebo matematikou (dr. P. Ferdinand Maurer, P. Benedikt Holzbauer).²¹⁸ Od roku 1891 do 1900 opat Wačkář působil jako generální opat celého řádu cisterciáků. O rok později umírá. Tento opat se tak stal nejdéle působícím opatem ve vyšebrodském klášteře.²¹⁹

Po Wačkářově smrti nastupuje na opatské místo Bruno Pammer, který svou péči věnoval vnitřním prostorám kláštera. Nechal vymalovat konvent, zřídil pro konventuály rekreační místnost, důkladně opravil klášterní mlýn. Od roku 1904 se začalo s velkými restaurátorskými pracemi. Kostel a klášterní křížová chodba dostaly nové zpevnění, byla zrestaurována gotická žebra u klášterní křížové doby, vysušily se zdi knihovny a muzea, vzniklo požární a rekvizitní skladiště, které je dnes pokladnou, a hlavně byl roku 1904 do kláštera zaveden elektrický proud. Klášter se tak stal stabilizovaným a prosperujícím subjektem do doby, než přišla první světová válka.²²⁰

Vyšebrodský klášter a dvě světové války

Další kapitolou pro vyšebrodský klášter a opata Pammera byla 1. světová válka. Jako všechny ostatní kláštery byl Vyšší Brod přinucen k různým službám. Roku 1914 se z lesmistrovského klášterního domu stává ošetrovna pro raněné vojáky. Výdaje kláštera se tak velmi zvýšily, do toho klášter musel přispívat na zbraně v podobě tzv. válečných půjček státu. Po skončení 1. světové války se proslýchalo, že vyšebrodský klášter bude zrušen. Opat Pammer nedbal těchto báchorek a rozhodl v důsledku odchodu vyšebrodských profesorů ze

²¹⁶ HANSOVÁ, Jarmila. *Leopold Warkarž*. In: Osobnosti. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_leowac.xml

²¹⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 257.

²¹⁸ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 127-129.

²¹⁹ HANSOVÁ, Jarmila. *Leopold Warkarž*. In: Osobnosti. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_leowac.xml

²²⁰ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 129-135.

státního gymnázia v Českých Budějovicích vytvořit vlastní soukromé gymnázium v klášterním areálu vyšebrodského kláštera. Kvůli nově vzniklému soukromému gymnáziu měl však opat Pammer problémy s novou československou vládou skrze svůj konzervativní postoj a hlavně němectví,²²¹ neboť studenti soukromého klášterního gymnázia byli zapsáni jako privatisté německého státního reálného gymnázia v Českých Budějovicích.²²² Českou důvěru si přál získat tím, že se odpojí od mateřského kláštera ve Wilheringu. Chtěl si vytvořit vlastní českou kongregaci a to se mu roku 1923 daří. Název této kongregace zněl Kongregace Nejčistšího srdce Panny Marie. Sem patřily 2 mužské kláštery- Vyšší Brod, Osek v Čechách, lužické ženské kláštery Marienstern a Marienthal a moravský ženský klášter Porta Coeli.²²³

Tecelin Jaksch a Hitlerova sbírka v Čechách

Opatem po Pammerově smrti roku 1924 se stává Tecelin Jaksch. Tento opat pocházel z česko- německé rodiny, zůstal však Československu loajální až do konce svých dnů. Jaksch nechal zmodernizovat klášterní pivovar, mlýn, umělecky obnovil celý klášterní kostel, také v roce 1928 vybudoval na pozemcích mezi klášterem a Vyším Brodem školku. Za jeho působení se počet klášterních řeholníků tak rozrostl, že uvažoval i o obnovení zaniklého kláštera ve Zlaté Koruně.²²⁴ Celkově v roce 1930 bylo v klášteře 61 členů (49 kněží, 4 klerikové, 1 novic, 5 laických bratrů a 2 laičtí bratři novicové).²²⁵ Bohužel obnovit klášter ve Zlaté Koruně se mu nepodařilo kvůli událostem, které se staly v následujících letech.

Jaksche ve Vyším Brodě v roce 1937 navštívil jeho dobrý přítel prezident Eduard Beneš a obeznámil ho se situací, která nejspíše nastane. Jednalo se o odtržení sudetského pohraničí, do kterého patřil i klášter ve Vyším Brodě. Jaksch neváhal a okamžitě zaslal všechny cenné obrazy a umělecko - historické sbírky do Prahy. Po odtržení Sudet patřil klášter ve Vyším Brodě k linzské diecézi a župě Eberdonau,²²⁶ přičemž byl opat Jaksch jmenován biskupským komisařem pro část připojenou ke Třetí říši. Opat Jaksch však

²²¹ *Obnova řeholního ducha*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-reholniho-ducha-na-konci-19-stoleti>

²²² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 138.

²²³ *Obnova řeholního ducha*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-reholniho-ducha-na-konci-19-stoleti>

²²⁴ KINDLOVÁ, Veronika. *Tecelin Jaksch – opat, kterého neměli rádi nacisté, ani komunisté*. In: Zpráva [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/sever/soused/_zprava/tecelin-jaksch-opat-ktereho-nemeli-radi-naciste-i-komuniste--1595805

²²⁵ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod*, s. 142.

²²⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 258.

nesympatizoval s německou armádou, která měla už i ve městě Vyšší Brod své stoupence, a odmítl na podzim roku 1938 do kláštera vpustit samotného Adolfa Hitlera. To Hitler velmi těžce nesl, a proto je Jaksch odvezen gestapem do Linze společně s dalšími 6 mnichy.²²⁷ Jedním z nich byl Engelbert Blöchl, který nakonec zemřel v koncentračním táboře v Dachau.²²⁸ Na opatské místo byl dosazen Jakschův spolubratr Dominik Kaindl, který zde měl zůstat až do konce 2. světové války. Jaksch byl však pro nedostatečná obvinění po 6 měsících propuštěn. Nejprve zůstal v Českých Budějovicích, ale pod neustálým dohledem gestapa se rozhodl odejít do kláštera Poerta Coeli.²²⁹ Mezitím byl klášter ve Vyšším Brodě k 17. 1. 1941 zrušen. Z celkového počtu 69 mnichů zde mohli zůstat pouze 2 kněží, aby zajišťovali bohoslužby. Mladí mniši narukovali do armády, staří odešli na inkorporované fary. Celý klášter byl obsazen Hitlerovými jednotkami SS a stal se tak místem pro zraněné vojáky. Hitler Vyšší Brod nevyužil jen jako nemocnici, ale také jako místo, kde uschoval umělecky hodnotné předměty.²³⁰

Celý objekt klášterního areálu spravoval dr. Mutter. Všechny prostory kláštera byly přecpány nábytkem, sochami, mramorovými bustami, obrazy atd. Nacházela se zde i světoznámá Mannheimerova a Rotschildova sbírka. Po ukončení 2. světové války ze dne na den všechny tyto předměty zmizely. Jiří Kučera uvádí svědectví pana Jakuba Polívky z Plzně, známého místního cisterciáka otce Xavera, který mu vyprávěl, že to byli Spojenci, kdo všechny předměty odvezl do Ameriky. To je však velmi nepravděpodobné, protože se většina sbírky našla v Mnichově.²³¹ Proto Jiří Kuchař se rozhodl zkoumat dál, co se ve skutečnosti stalo, a narazil na Thomase Carr Howeaho z mnichovského institutu CCP- CentralCollecting Point, který byl přítomen při této akci. Dle Howeaviho se první přesun těchto věcí konal 28. června roku 1945 a druhý 6. července 1945.²³² Není však zcela jasné, pro koho Thomas Caarr Howe pracoval, zda pro Němce, či Spojence.

²²⁷ KINDLOVÁ, Veronika. *Tecelin Jaksch – opat, kterého neměli rádi nacisté, ani komunisté*. In: Zpráva [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/sever/soused/_zprava/tecelin-jaksch-opat-ktereho-nemeli-radi-naciste-i-komuniste--1595805

²²⁸ NARDI, Giusuppe. *Böhmisches Zisterzienserkloster feiert im Alten Ritus – Vyssi Brod/Hohenfurth: wechselvolleGeschichte einer Oase des Friedens*. In: Katholisches [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katholisches.info/2012/10/bohmisches-zisterzienserkloster-feiert-im-alten-ritus-vyssi-brodhohenfurth-wechselvolle-geschichte-einer-oase-des-friedens/>

²²⁹ *Klášter za 1. republiky a po zrušení nacisty 1938 (41) až 1945*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-za-1-republiky-a-po-zruseni-nacisty-1938-41-az-1945>

²³⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 258.

²³¹ KUČERA, Jiří. *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*, s. 34-35.

²³² KUČERA, Jiří. *Hitlerova sbírka v Čechách. Obrazy, dary, psací stůl*, s. 113-127.

Z kláštera ve Vyšším Brodě nezmizela pouze Hitlerova sbírka, ale i vyšebrodské skvosty jako cyklus devíti obrazů Mistra vyšebrodského oltáře, gotický deskový obraz Madony s děťátkem, které byly nalezeny v Altausse a navraceny po čase zpět do vyšebrodského kláštera.²³³

Ve Vyšším Brodě tak zůstalo pouze několik desítek soch, pláten a velké množství trezorů.

Jižní Čechy byly osvobozeny americkou armádou v květnu roku 1945. Do kláštera se okamžitě vrací opat Tecelin Jaksch a odmítá být připojen k německé diecézi. Na začátku roku 1946 se tak vyšebrodský klášter opět připojuje k českobudějovické diecézi.²³⁴ Bohužel, mnoho Čechů odmítá opata Jaksche kvůli poloviční příslušnosti k německému národu. Proto musí opat Tecelín Jaksch odejít i přes veškeré činy, které pro klášter udělal.²³⁵

Myšlenka odsunu veškerého německého obyvatelstva zapříčinila, že v noci ze 13. na 14. dubna roku 1950 byl klášter ve Vyšším Brodě přepadem jednotkami SNB a tzv. Lidovými milicemi a všichni řeholníci německého národa byli odvezeni do sběrného tábora v Oseku. Celkem se jednalo o 7 mnichů. Tyto jednotky klášter vyloupily, zničily a ještě k tomu zhanobily ostatky opatů Wačkáře a Pammera.²³⁶ Tato komunistická akce je často označována jako „Akce K“.

Tak byl klášter opět po druhé zrušen. Knihovnu vyšebrodského kláštera převzala Státní studijní knihovna v Českých Budějovicích, archiv byl převezen do Třeboně, artefakty byly rozděleny do sbírek Národního muzea, Národní Galerie atd.²³⁷

Cisterciácký řád však nezhálel a rozhodl se klášter ve Vyšším Brodě znovu osídlit. Zavázal se tedy v roce 1958 listinou, ve které generální opat stvrdil úmluvu mezi konventem

²³³ KUČERA, Jiří. *Hitlerova sbírka v Čechách. Obrazy, dary, psací stůl*, s. 127.

²³⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 258.

²³⁵ NARDI, Giusuppe. *Böhmisches Zisterzienserkloster feiert im Alten Ritus – Vyssi Brod/Hohenfurth: wechselvolle Geschichte einer Oase des Friedens*. [online]. In: Katholisches. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katholisches.info/2012/10/bohmisches-zisterzienserkloster-feiert-im-alten-ritus-vyssi-brodhohenfurth-wechselvolle-geschichte-einer-oase-des-friedens/>

²³⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 259.

²³⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, s. 259.

v Reinu a Vyšším Brodem. Tato listina kladla reinským cisterciákům za povinnost znovu osídlit klášter ve Vyšším Brodě, jak to bude možné.²³⁸

Obnovení kláštera

K obnovení kláštera došlo až roce 1989, kdy se poměry uvolnily. Pád komunistické moci způsobil zájem řeholníků o to, aby mohli zpět do svých klášterů. Roku 1990 se vybraní představitelé (dominikán Dominik Duka a premonstrátský opat Vít Tajovský) sešli s prezidentem Václavem Havlem ve snaze vyřešit tento problém. Problém vyřešila vláda potvrzením obnovy římskokatolických řádů. Vyšebrodskému klášteru byl navrácen konvent, klášterní kostel a budovy opatství. Do kláštera se vrátil P. Ivo Vojtěch Kvapil a P. Xaver Švanda. Oběma řeholníkům bylo však více jak 70 let, a proto se očekávalo, že pomůže klášter v Rein, podle dohody. Bohužel se tak nestalo, protože v klášteře v Reinu bylo velmi málo osazenstva a k tomu velmi starého. Snaha tehdy převora- administrátora Kvapila nepřišla vniveč, a v roce 1991 měl klášter ve Vyšším Brodě celkem 4 novice. Převor Vojtěch Kvapil byl však velmi starý a nezvládal mladou krev, a proto se rozhodl generální opat stanovit převorem- administrátorem polského opata Doma Albericha Siweka, aby tak měl dozor nad celým klášterem. Tento polský opat se svého úkolu zhostil velmi dobře a začal s okamžitou obnovou areálu.²³⁹ V roce 1999 byl zrestaurován konvent, refektář, kuchyně, a postupem času navráceny všechny poklady vyšebrodského kláštera jako obraz Madony vyšebrodské, nebo Závišův kříž.²⁴⁰

Od roku 2000 se stal zdejším převorem P. Justin Berka a následně v roce 2007 převzal funkci převora administrátora po opatu Alberichovi Siwekovi.

Převor Justin Berka a cisterciáctí mniši v klášteře Vyšší Brod se dokázali takovým způsobem přizpůsobit veřejnosti, že je dnes klášter volně přístupný. Samozřejmě prostory pro tamní mnichy jsou nepřístupné, ale cisterciácký řád dnes z velké části ve Vyšším Brodě žije z turistiky. Ne, že by neplatilo jejich heslo Ora et labora, ale díky nenavráceným restitucím nemají cisterciáctí mniši pozemky, z kterých by mohli čerpat.

²³⁸ *Po druhém zrušení kláštera 1950 až 1900.* In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 27. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Po-druhem-zruseni-klastera-1950-az-1990>

²³⁹ *Obnova klášterního života po pádu komunismu r. 1989.* In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 27. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-klasterniho-zivota-po-padu-komunismu-r-1989>

²⁴⁰ Tamtéž.

Proto ve vyšebrodském klášteře nás dnes mohou zaujmout 3 prohlídkové trasy. První trasa nás zavede do klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie, kde se cisterciáckí mniši scházejí 7x denně a modlí se zde k pánu Bohu. Tato stavba byla dokončena ve 14. století a patřila k největším sakrálním stavbám v Čechách. Zde se nachází i pohřebiště Rožmberků. Stával zde také již zmíněný oltář Mistra vyšebrodského (dnes je vystaven v Národní galerii v Praze). Poslední renovace tohoto kostela proběhla od září roku 2010 a trvala 2 roky. V gotické galerii nalezneme umělecko - historické památky jako jsou obrazy Madony vyšebrodské a donedávna zde byl i obraz Madony zlatokorunské. Malý a Velký obrazový sál se pyšní sbírkami opatství Vyšší Brod, jako jsou obrazy Jana Kupeckého, Petra Brandla, Františka Xavera Palka atd. Celá vyšebrodská knihovna²⁴¹ se nachází ve dvou sálech a jedné chodbě. V knihovně je především naučná literatura. Filozofický sál obsahuje barokní tisky, které se týkají všech vědních oborů, ať už astronomie, biologie, matematiky, fyziky, či jazyka. Teologický sál obsahuje významnou sbírku biblí. Celkově vyšebrodská knihovna obsahuje více jak 70 tisíc knižních titulů, a je považována za 3. největší klášterní knihovnu v České republice.²⁴²

Ve 2. trase se nachází již zmíněný Závišův kříž, který patří k nejpřednějším skvostům zlatnické práce ve středověku. Poslední trasa s názvem Šumavou po stopách fotografů představuje fotografie různých autorů, kteří se snaží ve svých fotografiích promítnout česko - německé prostředí v době válek.²⁴³

Celý areál vyšebrodského kláštera je možné rozdělit do 2 částí. První část tvoří klášter, opatství a kostel Nanebevzetí Panny Marie²⁴⁴ a druhou hospodářské budovy. Na již zmíněný klášterní kostel s přilehlým gotickým konventem přiléhá chodba, po jejímž obvodu se nachází sakristie. Vedle sakristie se nachází kapitulní síň. Blízko klášterního kostela se také nachází středověké opatství, které je dnes vrátnicí.²⁴⁵ Z druhé strany kostela stojí kaple Sv. Anny²⁴⁶ s klášterním hřbitovem. Nedaleko pohřební kaple můžeme vidět barokní opatství, které dnes slouží jako turistické centrum pro návštěvníky a Poštovní muzeum. Na barokní opatství²⁴⁷

²⁴¹ Viz příloha č. 2. obr. 3

²⁴² *Prohlídkové trasy*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Prohlidky/Prohlidkove-trasy>

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Viz příloha č. 2. obr. 4.

²⁴⁵ Viz příloha č. 2. obr. 5.

²⁴⁶ Viz příloha č. 2. obr. 6.

²⁴⁷ Viz příloha č. 2. obr. 7.

navazuje barokní konvent²⁴⁸, který je veřejnosti nepřístupný. Vedle tohoto konventu se nachází sádky, které jsou taky veřejnosti nepřístupné. V této nepřístupné oblasti žijí zdejší řeholníci. Další části kláštera jsou převážně hospodářské budovy jako dílny, mlýn, chlévy, pivovar, soudní budova, které jsou dnes nefunkční.²⁴⁹

Vyšebrodský klášter se nestal veřejnosti přístupný jen pro finanční zisky z prohlídek, které pomáhají cisterciákům renovovat klášter, ale také díky dobrosrdečnosti mnichů, kteří si nechtěli všechny vyšebrodské skvosty nechávat jen pro sebe. Pro zbožné lidi zde pořádají mše, které můžeme prostřednictvím videí sledovat na internetu.²⁵⁰

Doufejme tedy, že 5 cisterciáckých mnichů ve Vyšším Brodě se bude stále držet jejich hesla „*Ora et labora*“ a o vyšebrodský klášter se postarají, neboť jejich práce a píle je velmi užitečná nejen pro člověka samého, ale i pro celý český stát. Je třeba zachovat jak kulturní, tak spirituální památku tohoto kláštera.

²⁴⁸ Viz příloha č. 2. obr. 8.

²⁴⁹ *Klášterní areál s popisem*. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Prohlidky/Klasterni-areal-s-popisem>

²⁵⁰ Literátské Bratrstvo. *Dies Passionis Domini 2016 Vyšší Brod*. In: Youtube[online]. Zveřejněno 28. 3. 2016. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ivCG0XAxPGU>

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představit cisterciácké kláštery v jižních Čechách v jednotlivých historických epochách. Zabývala jsem se vznikem cisterciáckého řádu, který vznikl jako revolta proti nedodržování benediktinské řehole. Velmi významnými osobnostmi, které se podílely na zrodu tohoto řádu, byl benediktinský opat Robert z Molesme, Bernard z Clairvaux a Štěpán Harding. Ti kladli důraz především na spiritualitu, manuální práci a jednotu řádu.

Cisterciácký řád odmítal vnější pompéznost a pyšnost benediktinů, kteří nedodržovali řeholi. Chtěli žít jako Ježíš Kristus. Chudoba, prostota a láska byly pro ně předními prioritami. V cisterciácké spiritualitě je také významný kult Panny Marie, kterému byly zasvěceny všechny cisterciácké kláštery. Tento řád byl kromě toho pověstný svou manuální zručností. Přetvářel krajinu na úrodnou půdu, zakládal vsi, hospodářské dvory, také pivnice, mlýny, elektrárny aj.

Typickým znakem cisterciáků se stala jednota. Důkazem jsou pevné filiační vazby mezi jednotlivými kláštery. Do historie se rovněž tento řád zapsal díky charakteristické jednotné architektuře, která byla v souladu s řeholí sv. Benedikta. Proto bychom v cisterciáckých kostelech a kláštorech marně hledali sochařskou výzdobu, zlato či barevná okna.

Všechny tyto aspekty probudily v Evropě takový zájem, že se cisterciácký řád začal rozšiřovat i do jiných zemí, tedy i do Čech. Je patrné, že cisterciáci byli u nás rovněž značně oblíbení, neboť během 2. století po příchodu těchto řeholníků vzniklo celkem 12 cisterciáckých klášterů.

V druhé a třetí kapitole jsem se zabývala cisterciáckými kláštery v jižních Čechách, jimiž jsou Zlatá Koruna a Vyšší Brod. Velkou roli v historii obou klášterů hráli jejich fundátoři. Zlatá Koruna jakožto královský klášter Přemysla Otakara II. vznikla proto, aby utužila vztahy krále s jeho rakouskými državami a také aby zabránila fundátorovi vyšebrodského kláštera, Vokovi z Rožmberka, rozpínat se na jižním území říše. Protože král Přemysl Otakar II. věnoval klášteru ve Zlaté Koruně nemalý majetek a řadu privilegií, stala se Zlatá Koruna terčem pro řadu šlechticů, loupeživých rytířů aj., kteří toužili získat její majetek. Příkladem nebyl nikdo jiný, než samotný rod Rožmberků.

Na situaci v období husitských válek bylo jasně patrné, že ač se jednalo o kláštery téhož řádu, nepotkal je stejný osud. Zlatá Koruna byla v období husitských válek srovnána se zemí, kdežto Vyšší Brod nebyl kvůli již zmíněnému rodu Rožmberků. V této době zlatokorunský majetek přešel do správy tohoto rodu, který netoužil po tom, aby prosperoval jako vyšebrodský klášter, ve kterém se v tomto období rozvíjelo vzdělání a vědy.

Za třicetileté války neustálé přechody vojsk a uzurpování klášterů vedlo k velké ekonomické krizi, která vyvrcholila příchodem švédských vojsk.

Postupná renovace Zlaté Koruny i Vyššího Brodu nastala na počátku 18. století. Dá se říci, že svého největšího rozkvětu Zlatá Koruna dosáhla právě v 18. století za opata Bohumíra Bylanského, který nejen že dbal o správné dodržování řehole, ale i o celý klášter. Zušlechťoval krajinu okolo celého kláštera, choval dobytek, ale i bource morušového, který byl do zlatokorunského kláštera dovezen z Číny. Kapitulu o tomto opatovi jsem rozšířila o pasáž o zlatokorunské škole, ve které vyučoval velmi známý český skladatel kostelních písní, Antonín Borový. Vyšebrodský klášter ale za Zlatou Korunou nezaostával. Opat Qiurin Mickl zřídil klášterní knihovnu, která je dnes 3. největší klášterní knihovnou v České republice. Dále vytvořil klášterní přírodopisné, numismatické kabinety.

Jak je vidět, oba jihočeské kláštery se rozvíjely velmi slibně do té doby, než nastoupil na trůn císař Josef II.. Zlatokorunský klášter zrušil, ale vyšebrodský ne. Je tedy jasně patrné, že jedním z důvodů, proč to udělal, bylo osazenstvo vyšebrodského kláštera. Zde se nacházela převážná většina německých mnichů, kterou Josef II. upřednostňoval. Dalším důvodem pro zrušení zlatokorunského kláštera byl jeho velký kapitál, kterého bylo třeba využít. Po zrušení kláštera ve Zlaté Koruně cisterciáckí mniši odcházejí. Od této doby žádný konvent zde již nikdy nepobýval, ale život cisterciáků ve Vyšším Brodě stále pokračoval.

Po zrušení kláštera ve Zlaté Koruně sloužily prostory průmyslové výrobě. Nacházela se zde slévárna bělidlo i sirkárna. Dokonce v klášterním kostele byla tužkárna. Naopak vyšebrodský klášter v tuto dobu zažíval další ze svých rozkvětů. V této pasáži jsem zmínila řadu učenců, kteří k tomuto rozkvětu přispěli. Příkladem může být rektor Karlovy univerzity v Praze Maxmilián Millauer.

V období 1. a 2. světové války musel fungující klášter ve Vyšším Brodě poskytovat státu tzv. válečné půjčky, kterými byl naprosto ekonomicky zruinován. V této části práce jsem se záměrně zaměřila na osobu opata Tecelina Jaksche, který i přes svou poloněmeckou

příslušnost odmítl do vyšebrodského kláštera vpustit samotného Adolfa Hitlera. Díky Mnichovské dohodě se vyšebrodský klášter stal součástí Třetí říše. Proto se cisterciácký řád rozhodl opustit klášter. Toho využil Adolf Hitler a udělal si z vyšebrodského kláštera „pokladničku“ pro své cenné umělecké sbírky. Naopak klášter v Zlaté Koruně zůstal součástí protektorátu. O tomto klášteřu však ve zmíněném období nemáme mnoho informací.

Komunistický režim se rozhodl pro násilnou likvidaci vyšebrodského kláštera v roce 1950 a „akcí K“ zrušil vyšebrodský klášter. Z prostorů nevyužitého kláštera si udělal sklad pro zemědělskou techniku na rozdíl od zlatokorunského kláštera, který tento režim využil pro vytvoření Památníku národního písemnictví se stálou literární expozicí.

Rekonstrukce obou klášterů začaly probíhat až v 90. letech minulého století. Do kláštera ve Vyšším Brodě se cisterciácký řád vrátil, do Zlaté Koruny nikoliv. Nelze však říci, že by klášter ve Zlaté Koruně neplnil své původní poslání, neboť se zde nachází depozitář historických fondů Jihočeské knihovny v Českých Budějovicích, který může představovat centrum vzdělanosti. Jistě na nás při prohlídce zapůsobí vliv cisterciáckého řádu, který, i když bez osazenstva, je patrný. Jak již bylo řečeno, ve vyšebrodském klášteři je cisterciácký konvent, který dnes představuje celkem 5 mnichů. Tito řeholníci se snaží vstřípit návštěvníkům lásku k Bohu prostřednictvím modliteb a ukázat člověku, že se lze odprostit od škodlivých vlivů dnešní společnosti.

Je tedy patrné, že ač se jednalo o kláštery téhož řádu, jejich vývoj v jednotlivých historických epochách nebyl vždy stejný.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

BELŠÍKOVÁ, Šárka. GAŽI, Martin. HANSOVÁ, Jarmila. *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy: osvěcenství zdola v okrsku světa*. 1 Vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2013. ISBN 978-80-85033-51-9.

BOUČEK, Jan. FUČÍK, Pavel. HANSOVÁ, Jarmila. *Dějiny Zlaté Koruny- Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov a proměnách staletí*. 1. Vyd. Zlatá Koruna: Zlatá Koruna, 2013. ISBN 978-80-87082-30-0

BRANIŠ, Josef. *Svatá Koruna, bývalý klášter cisterciánský*. 1. Vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1907. 159 s.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*. II. díl, II. svazek: Mnišské řády. 1.Vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-087-x.

ČORNEJ, Petr. *Prachatice, Zlatá Koruna (a Praha) v roce 1420*. In: Charvát Petr. *Za zdmi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách*. 1. Vyd. České Budějovice: Veduta, 2010. ISBN 978-80-86829-52-4

FOLTÝN, Dušan. SOMMER, Petr. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. Vyd. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

FRANC, Jiří. *Kříž zvaný Závišův: světový unikát a národní kulturní památka České republiky*. 2. Vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2013. 978-80-87216-38-5.

HAVLOVÁ, Mája. *Zlatá Koruna: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*. 1. Vyd. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-200-4.

HLADÍK, Dušan. *Porta Coeli. Dějiny kláštera od založení do skončení válek husitských*. Tišnov: Sursum, 1994. ISBN 80-85799-00-6.

HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420. Kláštery založené ve 13. a 14. století*. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0385-3

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*. Fundace 12. století. 2. Vyd. Praha: Karolinum, 2013 ISBN 978-80-246-2200-2

JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. Vyd. Praha: Fénix, 1991. ISBN 80-85245-11-6

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny Zlaté Koruny*. České Budějovice: Knihkupectví Čat, 1949. 362 s.

KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. Vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2008. ISBN 978-80-87216-06-4

KAMENÍK, Milan. *Burgundsko/ kraj mnichů: Citeaux a Bernard z Clairvaux*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-423-6.

KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci- k 850 jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 850. Výročí jeho uvedení do českých zemí*. 1. Vyd. Horní Dvořiště: Farní úřad v Horním Dvořišti, 1948. 69 s.

KUČERA, Jiří. *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*. 1. Vyd. Praha: Eminent, 2009. ISBN 978-80-7281-386-5.

KUČERA, Jiří. *Hitlerova sbírka v Čechách. Obrazy, dary, psací stůl*. 1. Vyd. Praha: Eminent, 2012. ISBN 978-80-7281-433-6.

LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-536-4

LÍBAL, Dobroslav. *Klášter Zlatá Koruna*. 1. Vyd. Praha: V. Poláček, 1949. 47 s.

LÍBAL, Dobroslav. *Zlatokorunský klášter*. 1. Vyd. Praha: Umělecká Beseda, 1941. 30 s.

MAREŠ, František. *Popravčí kniha Pánův z Rožmberka*. 6. řada, 9. díl. Praha: Kr společnost nauk, 1878. 64 s.

NEUMANN, P. *Augustin. Katoličtí mučedníci doby husitské*. 1. Vyd. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1827. 160 s.

PAVEL, Raphael. *Der letzte Abt von Goldekron*. Cistercienser- Chronik, 9. Jahrgang, 1897.

PĚŠINA, Jaroslav. *Mistr vyšebrodského cyklu*. 1. Vyd. Praha: Odeon, 1987, s. 262

TRNKA, Ján. *Zlatokorunští mniši ve světle listin, matrik a nekrologií*. 1. Vyd. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2003. ISBN 978-80-86964-09-6

ŽITAVSKÝ, Petr. *Zbraslavská kronika*. 1. Vydání. Překlad: Novák, Jan V. Praha: nadání Františka Palackého, 1905. ISBN neuvedeno.

Články

BEZECNÝ, Zdeněk. *Počátky rekonstrukce bývalého zlatokorunského kláštera v letech 1907-1914*. In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007, s. 347-356. ISBN 978-80-85033-09-0.

HANSOVÁ, Jarmila. *Rušení zlatokorunského kláštera a jeho svědci*. In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007, s. 513-529. ISBN 978-80-85033-09-0.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Život v cisterciáckém klášteře*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Cisterciácký ekonomický model*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Počátky řádu a jeho rozšíření*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Zlatá Koruna - historie*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Vyšší Brod - historie*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *900 let cisterciáckého řádu*. Sborník z konference konané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze. Praha: Unicornis, 2000, s. 161-169. ISBN 80-901587-7-3.

MARÁZ, Karel. *Zlatokorunský klášter ve falzátorské činnosti Oldřicha II. z Rožmberka*. In: *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007. ISBN 978-80-85033-09-0

PAVELEC, Petr. *Michal Parlér ve Zlaté Koruně?* In: GAŽI, Martin. *Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007, s. 201-208. ISBN 978-80-85033-09-0.

POISL, Miloslav. *Bernard z Clairvaux 1090 -1153*. In: HOUŠKOVÁ, Daniela. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku*. Sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech. 1. Vyd. Praha: Unicornis, 1994. ISBN 80-901587-1-4

STEHLÍKOVÁ, Šárka. *Obrazy zlatokorunské školy*. In: GAŽI, Martin. Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007, s. 312-332. ISBN 978-80-85033-09-0.

TROUP, Zdeněk. *Stavební úpravy v klášteře Zlatá Koruna v druhé polovině dvacátého a v prvních letech jednadvacátého století*. In: GAŽI, Martin. Klášter Zlatá Koruna: dějiny, památky, lidé. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2007, s. 357-370. ISBN 978-80-85033-09-0.

VENTURA, Václav. *Cisterciácká spiritualita*. In: CHARVÁTOVÁ, Kateřina. 900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference vydané 28. – 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze. Praha: Unicorps, 2000, s. 11-28. ISBN 80-901587-7-3

VINŠ, Petr Jan. *Koruna trnová, nakonec i pozlacená*. Naše rodina. Praha, 2015. č. 7. 12-13 s.

Internetové zdroje

HANSOVÁ, Jarmila. *Bohumír Bylanský – opat kláštera Zlatá Koruna* [online]. Osobnost.[cit. 3. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_bohbyl.xml

HANSOVÁ, Jarmila. Klášter Vyšší Brod. In: Historie kultury v regionu Český Krumlov. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_klasvb.xml

HANSOVÁ, Jarmila. Leopold Warkarž. In: Osobnosti. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_leowac.xml

HARDING, Štěpán. Exordium Parvum. In: Dokumenty [online]. [cit. 28. 2. 2017]Dostupné z: http://www.klastervyssibrod.cz/_d/Exordium-Parvum.pdf

JAKAB, Martin. Zlatokorunská škola. In: Historie školství v regionu Český Krumlov. [online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_zlasko.xml

KINDLOVÁ, Veronika. *Tecelin Jaksch – opat, kterého neměli rádi nacisté, ani komunisté*. In: Zpráva [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/sever/sousedu/_zprava/tecelin-jaksch-opat-ktereho-nemeli-radi-naciste-i-komuniste--1595805

Klášter pod patronací Rožmberků. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-pod-patronaci-Rozmberku>

Klášter za 1. republiky a po zrušení nacisty 1938 (41) až 1945. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-za-1-republiky-a-po-zruseni-nacisty-1938-41-az-1945>

Klášterní areál s popisem. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Prohlidky/Klasterni-areal-s-popisem>

Literátské Bratrstvo. *Dies Passionis Domini 2016 Vyšší Brod*. In: Youtube[online]. Zveřejněno 28. 3. 2016. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ivCG0XAxPGU>

Maxmilián Millauer- popis meteoritu. In: Hvězdárna Fr. Pešty. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.hvezdarna-fp.eu/news/a1825-maxmilian-millauer-popisuje-meteorit-ulozeny-v-klastere-ve-vyssim-brode/>

Mistr vyšebrodského oltáře. In: Životopisy umělců. [online]. [cit. 11. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/Mistr-vysebrodskeho-oltare--42>

NARDI, Giusuppe. *Böhmisches Zisterzienserkloster feiert im Alten Ritus – Vyssi Brod/Hohenfurth: wechselvolle Geschichte einer Oase des Friedens*. In: Katholisches [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katholisches.info/2012/10/bohmisches-zisterzienserkloster-feiert-im-alten-ritus-vyssi-brodhohenfurth-wechselvolle-geschichte-einer-oase-des-friedens/>

Obnova klášterního života po pádu komunismu r. 1989. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 27. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-klasterniho-zivota-po-padu-komunismu-r-1989>

Obnova řeholního ducha. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Obnova-reholniho-ducha-na-konci-19-stoleti>

Po druhém zrušení kláštera 1950 až 1900. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 27. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Po-druhem-zruseni-klastera-1950-az-1990>

Prohlídkové trasy. In: Cisterciácký klášter Vyšší Brod. [online]. [cit. 28. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Prohlidky/Prohlidkove-trasy>

Prohlídkové okruhy. In: Zlatá Koruna [online]. [cit. 7. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.klaster-zlatakoruna.eu/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

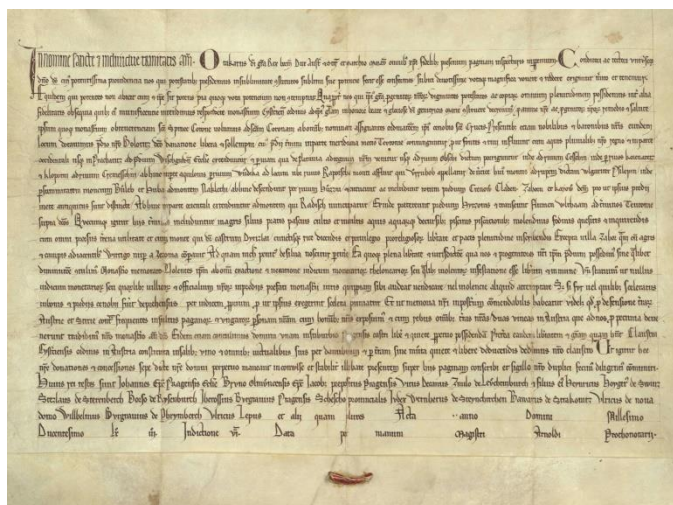
SCHUSSER, František. *Vyšší Brod a třicetiletá*. In: Historie regionu Vyšebrodsko. [online]. [cit. 18. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_trival.xml

VOTRUBA, F. X. *Dr Quirin Mickl*. In: Dr. Quirin Mickl . [online]. [cit. 21. 3. 2017]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22779>

Resumé

This work deals with Cistercian monasteries in south of the Czech Republic, which are called Zlatá Koruna and Vyšší Brod. It includes their historical progress. The monasteries were founded at the beginning of the 13th century. Although they came from the same Order of the Cistercian, they had not had the same destiny. The Zlatá Koruna royal monastery was destroyed during the Hussite Wars. The Vyšší Brod monastery was not destroyed thanks to the founder's dynasty of the Rosenbergs. Vyšší Brod has become a historical necropolis of the clan. During the Thirty Years' War these monasteries had bad destiny. They were devastated and despoiled. The renovation of the destroyed monastery in Zlatá Koruna started immediately thanks to the abbot Bohumír Bylanský. He built even a private school here. The monastery in Vyšší Brod was renovated, too and the ecclesiastical administration was developed. During the reign of Josef II. the monasteries did not have the same destiny. Vyšší Brod was not cancelled thanks to German staff, but Zlatá Koruna was. Tradesmen misused monasterial spaces of Zlatá Koruna for business purposes. Zlatá Koruna was destroyed by industrial manufactories until the 20th century. In the 19th century the scientific boom in Vyšší Brod came. The First and Second World Wars did not bring any good news for the monasteries. They were destituted due to state loans. Not even under the communists the situation has not changed. Even the monastery in Vyšší Brod was cancelled in 1950 and the German friars were taken to the collecting camp, which is situated in Osek. In both monasteries big reconstructions passed since 1990. The Cistercian friars have come back just to Vyšší Brod. Nowadays we can find the depository of historical funds of the library of South Bohemia in Zlatá Koruna monastery. Tours for tourists take place here and there is a possibility to see exhibitions, etc. The monastery in Vyšší Brod is opened for public even if Cistercian friars live there.

Příloha č. 1

Obr. 1. Zakládací listina Zlaté Koruny. Dostupné z: www.monasterium.net

Obr. 2. Darovací listina Oty Braniborského. Dostupné z: www.monasterium.cz

Obr. 3. Kruhové okno ve zlatokorunském kostele, autor Petr Parlér. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 4. Zlatokorunská lípa, na kterou Žižka pověsil místní mnichy. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 5. Obrazy zlatokorunské školy, které pomáhaly při výuce. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 6. Dům, kde žil Antonín Borový. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 7. Obraz Zlatokorunské madony. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 8. Kaple Andělů strážných. Dostupné z: archiv autorky

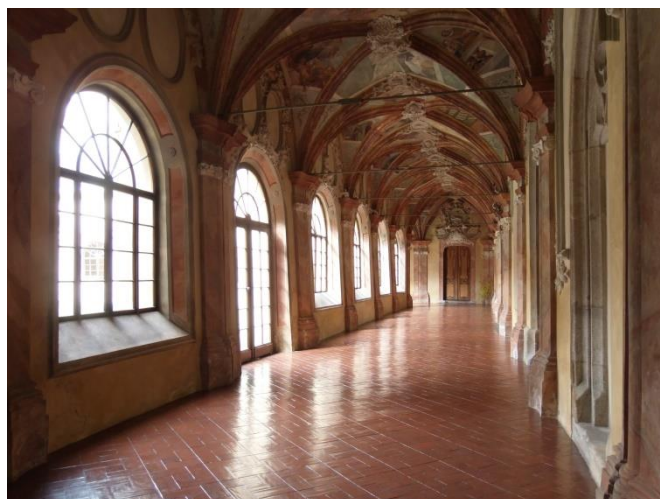
Obr. 9. Vpravo malý konvent, vlevo část opatství. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 10. Chrám Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 11. Velký konvent. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 12. Křížová chodba. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 13. Refektář (jídlna). Dostupné z: archiv autorky

Obr. 14. Opatství Zlaté Koruny. Dostupné z: archiv autorky

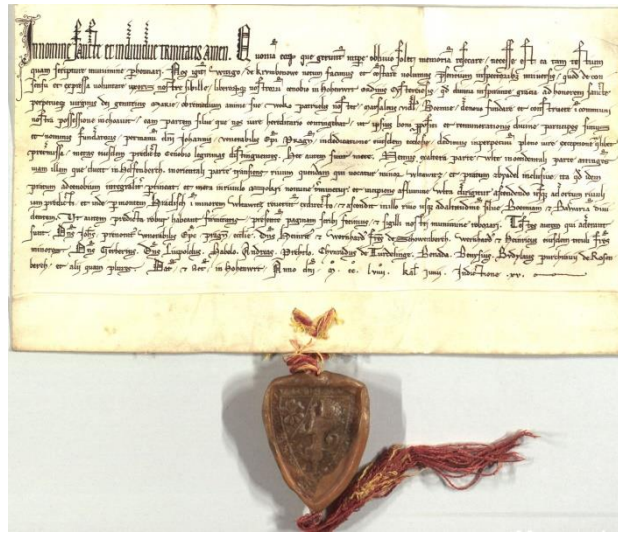

Obr. 15. Opatská kaple se Zlatokorunskou madonou. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 116. Zlatokorunský klášter. Dostupné z: archiv autorky

Příloha č. 2

Obr. 1. Zakládací listina vyšebrodského kláštera. Dostupné z: www.monasterium.net

Obr. 2. Závišův kříž. Dostupné z: www.klastervyssibrod.cz

Obr. 3. Klášterní knihovna. Dostupné z: www.klastervyssibrod.cz

Obr. 4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 5. Středověké opatství, dnes vrátnice. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 6. Kaple Sv. Anny se hřbitovem. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 7. Barokní opatství. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 8. Barokní konvent, veřejnosti nepřístupný. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 9. Nádvoří vyšebrodského kláštera. Dostupné z: archiv autorky

Obr. 10. Vyšebrodský klášter. Dostupné z: archiv autorky